

BEGELEIDENDE NOTA

van: het secretariaat

aan: de Conventie

nr. vorig doc.: CONV 820/1/03 REV 1, CONV 797/1/03 REV 1

Betreft: **Ontwerp-verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa**

In de bijlage gaat voor de Conventieleden de bijgewerkte tekst van de ontwerp-grondwet die de voorzitter van de Conventie op 20 juni 2003 aan de Europese Raad in Thessaloniki heeft voorgelegd.

Ontwerp-

VERDRAG

TOT VASTSTELLING VAN EEN

GRONDWET

VOOR EUROPA

VOORGELEGD

AAN DE EUROPESE RAAD, IN THESSALONIKI BIJEEN

20 JUNI 2003

VOORWOORD

De Europese Raad heeft in zijn bijeenkomst op 14 en 15 december 2001 te Laken, in België, geconstateerd dat de Europese Unie voor een beslissend moment in haar bestaan stond, en de Europese Conventie over de toekomst van Europa bijeengeroepen.

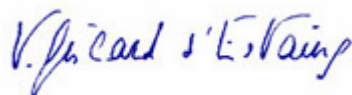
Deze Conventie werd opgedragen voorstellen te formuleren over drie thema's: de burgers dichter bij het Europese project en de Europese instellingen brengen; structuur geven aan het politieke leven en de Europese politieke ruimte in een uitgebreide Unie; de Unie tot een stabiliserende factor en een lichtbaken in de nieuwe wereldorde maken.

De Conventie heeft antwoorden geformuleerd op de vragen die in de Verklaring van Laken zijn gesteld:

- zij stelt een betere verdeling van de bevoegdheden van de Unie en haar lidstaten voor;
- zij beveelt samenvoeging van de verdragen en toekenning van rechtspersoonlijkheid aan de Unie aan;
- zij geeft aan op welke wijze de instrumenten voor het optreden van de Unie kunnen worden vereenvoudigd;
- zij stelt maatregelen voor om de democratie, de transparantie en de doeltreffendheid van de Europese Unie te vergroten door de bijdrage van de nationale parlementen tot de legitimiteit van het Europese project te ontwikkelen, door het besluitvormingsproces te vereenvoudigen en door de werking van de Europese instellingen transparanter en inzichtelijker te maken;
- zij geeft aan welke maatregelen nodig zijn om de structuur te verbeteren en de rol te versterken van elk van de drie instellingen van de Unie, onder inachtneming van, met name, de gevolgen van de uitbreiding.

In de Verklaring van Laken is de vraag opgeworpen of de vereenvoudiging en de herschikking van de verdragen niet moeten leiden tot de aanneming van een constitutionele tekst. De besprekingen van de Conventie zijn inderdaad uitgemond in de opstelling van een ontwerp-verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa waarover tijdens de plenaire zitting van 13 juni 2003 een brede consensus werd bereikt.

Die tekst leggen we heden, op 20 juni 2003, te Thessaloniki namens de Europese Conventie aan de Europese Raad voor, daarbij de wens uitsprekend dat hij als grondslag dient voor een toekomstig verdrag tot vaststelling van de Europese grondwet.

Valéry Giscard d'Estaing
Voorzitter

Giuliano Amato
Vice-voorzitter

Jean-Luc Dehaene
Vice-voorzitter

Ontwerp-
VERDRAG TOT VASTSTELLING VAN EEN GRONDWET VOOR EUROPA

PREAMBULE

*Χρώμεθα γάρ πολιτεία ... καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἔς ολίγους ἀλλ' ἔς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία
κέκληται ...*

*[Onze Grondwet ... wordt democratisch genoemd omdat de macht niet in handen is van een
minderheid, maar van de grootst mogelijke meerderheid.]*

Thucydides II, 37

In het besef dat Europa als werelddeel een bakermat van de beschaving is; dat zijn inwoners, die zich hier sinds de dageraad van de mensheid golfsgewijs gevestigd hebben, geleidelijk de waarden hebben ontwikkeld die ten grondslag liggen aan het humanisme: gelijkheid van alle mensen, vrijheid en eerbied voor de rede,

Geïnspireerd door de culturele, religieuze en humanistische tradities van Europa, waarvan de waarden, die immer deel hebben uitgemaakt van zijn erfgoed, in de samenleving het beeld hebben verankerd van de centrale rol van de mens en zijn onschendbare en onvervreemdbare rechten, alsmede van de eerbiediging van het recht,

In de overtuiging dat het voortaan verenigde Europa op de ingeslagen weg van beschaving, vooruitgang en welvaart wil voortgaan, voor het goed van al zijn bewoners, ook van de meest kwetsbaren en de meest behoeftigen; dat Europa een werelddeel wil blijven dat openstaat voor cultuur, kennis en maatschappelijke vooruitgang; en dat Europa het democratische en transparante karakter van zijn openbare leven wil verdiepen en zich wil beijveren voor vrede, rechtvaardigheid en solidariteit in de wereld,

In het vertrouwen dat de volkeren van Europa, ook al zijn zij trots op hun identiteit en hun nationale geschiedenis, vastbesloten zijn hun oude tegenstellingen te overwinnen, en, steeds hechter verenigd, vorm te geven aan hun gemeenschappelijke lotsbestemming,

Er vast van overtuigd dat Europa, verenigd in zijn verscheidenheid, hun de beste kansen biedt om, onder eerbiediging van eenieders rechten en in het besef van de verantwoordelijkheden jegens de toekomstige generaties en de aarde, voort te gaan met het grote avontuur dat van Europa bij uitstek een ruimte van de hoop der mensen maakt,

Erkentelijk jegens de leden van de Europese Conventie omdat zij namens de burgers en de staten van Europa deze Grondwet hebben opgesteld,

[die, na overlegging van hun in goede en behoorlijke vorm bevonden volmachten, als volgt zijn overeengekomen:]

DEEL I

TITEL I: DEFINITIE EN DOELSTELLINGEN VAN DE UNIE

Artikel 1: Instelling van de Unie

1. Bij deze Grondwet, die geïnspireerd wordt door de wil van de burgers en de staten van Europa om hun gemeenschappelijke toekomst op te bouwen, wordt een Unie ingesteld waaraan de lidstaten bevoegdheden verlenen om hun gemeenschappelijke doelstellingen te bereiken. De Unie coördineert het beleid van de lidstaten dat gericht is op het bereiken van die doelstellingen en oefent op communautaire wijze de bevoegdheden uit die de lidstaten aan haar overdragen.
2. De Unie staat open voor alle Europese staten die haar waarden eerbiedigen en zich ertoe verbinden deze gezamenlijk te bevorderen.

Artikel 2: De waarden van de Unie

De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten. Deze waarden hebben de lidstaten gemeen in een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, solidariteit en verbod van discriminatie.

Artikel 3: De doelstellingen van de Unie

1. De Unie stelt zich ten doel de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen.
2. De Unie biedt haar burgers een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid zonder binnengrenzen, en een interne markt waar de mededinging vrij en onvervalst is.
3. De Unie zet zich in voor een Europa van duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige economische groei, van een sociale markteconomie met een groot concurrentievermogen, gericht op volledige werkgelegenheid en sociale vooruitgang, en van een hoog niveau van bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu. Zij bevordert wetenschappelijke en technische vooruitgang.

Zij bestrijdt sociale uitsluiting en discriminatie, en bevordert sociale rechtvaardigheid en bescherming, de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, de solidariteit tussen de generaties en de bescherming van de rechten van het kind.

Zij bevordert de economische, sociale en territoriale samenhang, en de solidariteit tussen de lidstaten.

De Unie eerbiedigt haar rijke verscheidenheid aan culturen en talen en ziet toe op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europees cultureel erfgoed.

4. In haar betrekkingen met de wereld buiten haar grenzen handhaaft en bevordert de Unie haar waarden en belangen. Zij draagt bij tot de vrede, de veiligheid, de duurzame ontwikkeling van de aarde, de solidariteit en het wederzijds respect tussen de volkeren, de vrije en eerlijke handel, de uitbanning van armoede en de bescherming van de mensenrechten, in het bijzonder van de rechten van kinderen, alsook tot de strikte nakoming en ontwikkeling van het internationaal recht, met inbegrip van de inachtneming van de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties.
5. Deze doelstellingen worden nagestreefd met passende middelen, afhankelijk van de bevoegdheden die daartoe in de Grondwet aan de Unie zijn toegewezen.

Artikel 4: Fundamentele vrijheden en verbod van discriminatie

1. Overeenkomstig de bepalingen van deze Grondwet verzekert de Unie binnen haar grenzen het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal, en de vrijheid van vestiging.
2. Binnen het toepassingsgebied van deze Grondwet is, onverminderd de bijzondere bepalingen ervan, iedere discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

Artikel 5: Betrekkingen tussen de Unie en de lidstaten

1. De Unie eerbiedigt de nationale identiteit van haar lidstaten, die besloten ligt in hun fundamentele, politieke en grondwettelijke structuren, waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur. Zij eerbiedigt de essentiële staatsfuncties, met inbegrip van de verdediging van de territoriale integriteit, de handhaving van de openbare orde en de bescherming van de binnenlandse veiligheid.
2. Krachtens het beginsel van loyale samenwerking respecteren de Unie en de lidstaten elkaar en steunen zij elkaar bij de vervulling van de taken die uit de Grondwet voortvloeien.

De lidstaten maken het de Unie gemakkelijker haar taak te vervullen en onthouden zich van alle maatregelen die de verwezenlijking van de in de Grondwet genoemde doelstellingen in gevaar kunnen brengen.

Artikel 6: Rechtspersoonlijkheid

De Unie bezit rechtspersoonlijkheid.

TITEL II: DE GRONDRECHTEN EN HET BURGERSCHAP VAN DE UNIE

Artikel 7: Grondrechten

1. De Unie erkent de rechten, vrijheden en beginselen die zijn vastgelegd in het Handvest van de grondrechten, dat Deel II van deze Grondwet vormt.
2. De Unie streeft naar toetreding tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. De toetreding tot dit Verdrag laat de bevoegdheden van de Unie, zoals in deze Grondwet omschreven, onveranderd.
3. De grondrechten, zoals zij worden gewaarborgd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en zoals zij voortvloeien uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten, maken als algemene beginselen deel uit van het recht van de Unie.

Artikel 8: Het burgerschap van de Unie

1. Eenieder die de nationaliteit van een lidstaat bezit, is burger van de Unie. Het burgerschap van de Unie staat naast het nationale burgerschap en treedt niet in de plaats daarvan.
2. De burgers van de Unie genieten de rechten en hebben de plichten die in deze Grondwet zijn neergelegd. Zij hebben:
 - het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te verplaatsen en er vrij te verblijven;
 - het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement en bij de gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar zij verblijven, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat;

- het recht om op het grondgebied van een derde land waar de lidstaat waarvan zij onderdaan zijn, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van iedere andere lidstaat te genieten onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat;
 - het recht om verzoekschriften tot het Europees Parlement te richten, zich tot de Europese ombudsman te wenden, alsook de Instellingen en de adviesorganen van de Unie in een van de officiële talen van de Grondwet aan te schrijven en in die taal antwoord te krijgen.
3. Deze rechten worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen welke bij deze Grondwet en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld.

TITEL III: DE BEVOEGDHEDEN VAN DE UNIE

Artikel 9: Grondbeginselen

1. De afbakening van de bevoegdheden van de Unie wordt beheerst door het attributiebeginsel. De uitoefening van de bevoegdheden van de Unie wordt beheerst door de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid.
2. Krachtens het attributiebeginsel handelt de Unie binnen de grenzen van de bevoegdheden die haar door de lidstaten in de Grondwet zijn toegedeeld om de daarin bepaalde doelstellingen te verwezenlijken. Bevoegdheden die in de Grondwet niet aan de Unie zijn toegedeeld, behoren toe aan de lidstaten.
3. Krachtens het subsidiariteitsbeginsel treedt de Unie op de gebieden die niet onder haar exclusieve bevoegdheid vallen slechts op indien en voorzover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lidstaten, op centraal, regionaal of lokaal niveau, kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Unie kunnen worden bereikt.

De Instellingen van de Unie passen het subsidiariteitsbeginsel toe overeenkomstig het aan de Grondwet gehechte Protocol betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. De nationale parlementen zien toe op de eerbiediging van dat beginsel volgens de in dat protocol vastgelegde procedure.

4. Krachtens het evenredigheidsbeginsel reiken de inhoud en de vorm van het optreden van de Unie niet verder dan wat nodig is om de doelstellingen van de Grondwet te verwezenlijken.

De Instellingen passen het evenredigheidsbeginsel toe overeenkomstig het in lid 3 bedoelde protocol.

Artikel 10: Het recht van de Unie

1. De Grondwet en het recht dat de Instellingen van de Unie krachtens de haar toegewezen bevoegdheden vaststellen, hebben voorrang boven het recht van de lidstaten.
2. De lidstaten treffen alle algemene of bijzondere maatregelen die geschikt zijn om de nakoming van de uit de Grondwet of uit de handelingen van de Instellingen van de Unie voortvloeiende verplichtingen te verzekeren.

Artikel 11: Categorieën van bevoegdheden

1. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een exclusieve bevoegdheid aan de Unie toedeelt, kan alleen de Unie wetgevend optreden en juridisch bindende handelingen vaststellen, en kunnen de lidstaten zulks alleen zelf doen op grond van een machtiging van de Unie of ter uitvoering van de door de Unie vastgestelde handelingen.

2. Wanneer de Grondwet op een bepaald gebied een bevoegdheid aan de Unie toedeelt die zij met de lidstaten deelt, zijn de Unie en de lidstaten bevoegd om op dat gebied wetgevend op te treden en juridisch bindende handelingen vast te stellen. De lidstaten oefenen hun bevoegdheid uit voorzover de Unie haar bevoegdheid niet heeft uitgeoefend of besloten heeft deze niet langer uit te oefenen.
3. De Unie is bevoegd om te zorgen voor de bevordering en de coördinatie van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten.
4. De Unie is bevoegd om een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid te bepalen en te voeren, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid.
5. Op bepaalde gebieden en onder de in de Grondwet gestelde voorwaarden is de Unie bevoegd om het optreden van de lidstaten te ondersteunen, te coördineren of aan te vullen, zonder evenwel afbreuk te doen aan de bevoegdheid van de lidstaten op die gebieden.
6. De omvang en de voorwaarden voor de uitoefening van de bevoegdheden van de Unie worden bepaald door de specifieke bepalingen voor ieder gebied in Deel III.

Artikel 12: De exclusieve bevoegdheden

1. De Unie is exclusief bevoegd om de voor de werking van de interne markt noodzakelijke mededingingsregels vast te stellen, en voorts op de volgende gebieden:
 - het monetair beleid voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd,
 - het gemeenschappelijk handelsbeleid,
 - de douane-unie,
 - de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee in het kader van het gemeenschappelijk visserijbeleid.

2. De Unie is exclusief bevoegd om een internationale overeenkomst te sluiten als een wetgevingshandeling van de Unie in die sluiting voorziet, als zulks noodzakelijk is om de Unie in staat te stellen haar interne bevoegdheid uit te oefenen of indien zulks van invloed is op een interne handeling van de Unie.

Artikel 13: De gedeeldebevoegdheidsgebieden

1. De Unie heeft een met de lidstaten gedeelde bevoegdheid wanneer de Grondwet haar een bevoegdheid toedeelt die buiten de in de artikelen 12 en 16 bedoelde gebieden valt.
2. De gedeelde bevoegdheden van de Unie en de lidstaten betreffen de volgende hoofdgebieden:
 - de interne markt,
 - de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid,
 - landbouw en visserij, met uitsluiting van de instandhouding van de biologische rijkdommen van de zee,
 - vervoer en trans-Europese netwerken,
 - energie,
 - het sociaal beleid, voor in Deel III omschreven aspecten,
 - de economische, sociale en territoriale samenhang,
 - het milieu,
 - consumentenbescherming,
 - gemeenschappelijke veiligheidsvraagstukken op het gebied van volksgezondheid.
3. Op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en ruimte-onderzoek is de Unie bevoegd op te treden, met name programma's vast te stellen en uit te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontnomen hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.

4. Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp is de Unie bevoegd op te treden en een gemeenschappelijk beleid te voeren, zonder dat door de uitoefening van die bevoegdheid de lidstaten het recht wordt ontzegd hun eigen bevoegdheid uit te oefenen.

Artikel 14: De coördinatie van het economisch beleid en het werkgelegenheidsbeleid

1. De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het economisch beleid van de lidstaten, met name door de globale richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen. De lidstaten coördineren hun economisch beleid binnen de Unie.
2. Voor de lidstaten die de euro hebben ingevoerd, gelden specifieke bepalingen.
3. De Unie stelt maatregelen vast om te zorgen voor de coördinatie van het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten, met name door de richtsnoeren voor dat beleid vast te stellen.
4. De Unie kan initiatieven nemen om te zorgen voor de coördinatie van het sociaal beleid van de lidstaten.

Artikel 15: Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

1. De bevoegdheid van de Unie met betrekking tot het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid bestrijkt alle gebieden van het buitenlands beleid en alle vraagstukken die verband houden met de veiligheid van de Unie, met inbegrip van de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid dat kan leiden tot een gemeenschappelijke defensie.
2. De lidstaten geven in een geest van loyaliteit en wederzijdse solidariteit hun actieve en onvoorwaardelijke steun aan het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie en eerbiedigen de handelingen die de Unie op dat gebied vaststelt. Zij onthouden zich van ieder optreden dat in strijd is met de belangen van de Unie of dat afbreuk zou kunnen doen aan de doeltreffendheid ervan.

Artikel 16: De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden

1. De Unie kan ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden.
2. De gebieden voor ondersteunend, coördinerend of aanvullend optreden zijn, wat hun Europese dimensie betreft:
 - industrie,
 - bescherming en verbetering van de volksgezondheid,
 - onderwijs, beroepsopleiding, jongeren en sport,
 - cultuur,
 - civiele bescherming.
3. De door de Unie op grond van de specifieke bepalingen betreffende deze gebieden in Deel III vastgestelde juridisch bindende handelingen kunnen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden.

Artikel 17: Flexibiliteit

1. Indien een optreden van de Unie in het kader van de in Deel III omschreven beleidsgebieden noodzakelijk blijkt om een van de in de Grondwet bepaalde doelstellingen te verwezenlijken zonder dat de Grondwet in de daartoe vereiste bevoegdheden voorziet, neemt de Raad van Ministers, op voorstel van de Commissie en na goedkeuring van het Europees Parlement, met eenparigheid van stemmen de passende maatregelen.
2. In het kader van de in artikel 9, lid 3, bedoelde procedure voor toetsing aan het subsidiariteitsbeginsel vestigt de Commissie de aandacht van de nationale parlementen van de lidstaten op de voorstellen die op het onderhavige artikel gebaseerd zijn.
3. De op grond van het onderhavige artikel vastgestelde bepalingen mogen geen harmonisatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten inhouden in gevallen waarin de Grondwet een dergelijke harmonisatie uitsluit.

TITEL IV: DE INSTELLINGEN VAN DE UNIE

Hoofdstuk I: Institutioneel kader

Artikel 18: De instellingen van de Unie

1. De Unie beschikt over één enkel institutioneel kader dat ertoe strekt:

- de doelstellingen van de Unie na te streven,
- de waarden van de Unie te bevorderen,
- de belangen van de Unie, van haar burgers en van haar lidstaten te dienen,

en de samenhang, de doeltreffendheid en de continuïteit van het beleid en van het optreden van de Unie gericht op het verwezenlijken van haar doelstellingen, te verzekeren.

2. Dit institutioneel kader omvat:

het Europees Parlement,
de Europese Raad,
de Raad van Ministers,
de Europese Commissie,
het Hof van Justitie.

3. Elke instelling handelt binnen de grenzen van de bevoegdheden die haar door de Grondwet zijn toegekend, volgens de procedures en de voorwaarden die daarin zijn omschreven. De instellingen werken onderling loyaal samen.

Artikel 19: Het Europees Parlement

1. Het Europees Parlement oefent, samen met de Raad van Ministers, de wetgevings- en de begrotingstaak uit, alsmede de politieke controle- en raadgevingstaken onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden. Het kiest de voorzitter van de Europese Commissie.

2. Het Europees Parlement wordt door de Europese burgers gekozen door middel van rechtstreekse algemene vrije en geheime verkiezingen voor een periode van vijf jaar. Het aantal leden bedraagt niet meer dan zevenhonderdzesendertig. De Europese burgers zijn degressief evenredig vertegenwoordigd, met een minimum van vier leden van het Europees Parlement per lidstaat.

Lang genoeg voor de verkiezingen voor het Europees Parlement in 2009 en vervolgens voor volgende verkiezingen naargelang van de behoefte stelt de Europese Raad met eenparigheid van stemmen op voorstel en met goedkeuring van het Europees Parlement een besluit vast inzake de samenstelling van het Europees Parlement, met inachtneming van de hiervoor vermelde beginselen.

3. Het Europees Parlement kiest uit zijn midden zijn voorzitter en zijn bureau.

Artikel 20: De Europese Raad

1. De Europese Raad geeft aan de Unie de voor haar ontwikkeling noodzakelijke impulsen en stelt haar algemene politieke richtsnoeren en prioriteiten vast. Hij oefent geen enkele wetgevingstaak uit.
2. De Europese Raad bestaat uit de staatshoofden of regeringsleiders van de lidstaten, zijn voorzitter en de voorzitter van de Commissie. De minister van Buitenlandse Zaken van de Unie neemt aan de besprekingen deel.
3. De Europese Raad komt elk kwartaal na een convocatie door zijn voorzitter bijeen. Als de agenda zulks vereist, kunnen de leden van de Europese Raad besluiten zich te laten bijstaan door een minister en, voor de voorzitter van de Commissie, door een Europese Commissaris. Wanneer de situatie zulks vereist, roept de voorzitter een buitengewone bijeenkomst van de Europese Raad bijeen.
4. Voorzover de Grondwet niet anders bepaalt, spreekt de Europese Raad zich bij consensus uit.

Artikel 21: De voorzitter van de Europese Raad

1. De Europese Raad kiest met gekwalificeerde meerderheid van stemmen zijn voorzitter voor een periode van tweeëneenhalf jaar. De voorzitter is eenmaal herkiesbaar. Ingeval de voorzitter verhinderd is of ernstig tekortschiet, kan de Europese Raad volgens dezelfde procedure een einde maken aan zijn mandaat.
2. De voorzitter van de Europese Raad:
 - zit de besprekingen van de Europese Raad voor en stimuleert deze;
 - zorgt, in samenwerking met de voorzitter van de Commissie en op basis van de besprekingen van de Raad Algemene Zaken, voor de voorbereiding en de continuïteit van de besprekingen van de Europese Raad;
 - streeft ernaar, de samenhang en de consensus binnen de Europese Raad te bevorderen;
 - legt na afloop van iedere bijeenkomst van de Europese Raad een verslag voor aan het Europees Parlement.

De voorzitter van de Europese Raad zorgt op zijn niveau en in die hoedanigheid voor de externe vertegenwoordiging van de Unie in aangelegenheden die onder het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vallen, onverminderd de verantwoordelijkheden van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie.

3. De voorzitter van de Europese Raad kan geen nationaal mandaat uitoefenen.

Artikel 22: De Raad van Ministers

1. De Raad van Ministers oefent, samen met het Europees Parlement, de wetgevingstaak en de begrotingstaak uit, alsmede beleidsbepalende en coördinerende taken onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden.
2. De Raad van Ministers bestaat voor elke Raadsformatie uit een vertegenwoordiger van elke lidstaat op ministerieel niveau die gemachtigd is om de lidstaat die hij vertegenwoordigt te binden en het stemrecht uit te oefenen.
3. Tenzij in de Grondwet anders is bepaald, besluit de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

Artikel 23: De formaties van de Raad van Ministers

1. De Raad Wetgeving en Algemene Zaken zorgt voor de samenhang van de besprekingen van de Raad van Ministers.

Wanneer de Raad van Ministers in zijn hoedanigheid van Raad Algemene Zaken handelt, verzorgt hij samen met de Commissie de voorbereiding en de voortgangsbewaking van de bijeenkomsten van de Europese Raad.

Wanneer de Raad van Ministers in zijn hoedanigheid van wetgever handelt, beraadslaagt hij en vaardigt hij samen met het Europees Parlement, conform de bepalingen van de Grondwet, de Europese wetten en de Europese kaderwetten uit. Wanneer hij in deze hoedanigheid handelt, wordt iedere lidstaat vertegenwoordigd door één of twee andere vertegenwoordigers op ministerieel niveau die in het licht van de agenda terzake bevoegd zijn.

2. De Raad Buitenlandse Zaken werkt het extern beleid van de Unie uit volgens de door de Europese Raad bepaalde strategische lijnen en zorgt voor de samenhang in het optreden van de Unie. Hij wordt voorgezeten door de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie.
3. De Europese Raad stelt een Europees besluit vast over de andere formaties waarin de Raad van Ministers bijeen kan komen.
4. Het voorzitterschap van de andere formaties van de Raad van Ministers dan de formatie Buitenlandse Zaken wordt volgens een toerbeurtsysteem op basis van gelijkheid, voor perioden van ten minste één jaar, uitgeoefend door de vertegenwoordigers van de lidstaten in de Raad van Ministers. De Europese Raad stelt een Europees besluit betreffende de regels voor dat toerbeurtsysteem vast, rekening houdend met het Europese politieke en geografische evenwicht en de diversiteit van de lidstaten.

Artikel 24: De gekwalificeerde meerderheid van stemmen

1. Onder gekwalificeerde meerderheid van stemmen in de Europese Raad of de Raad van Ministers wordt verstaan, de meerderheid van de lidstaten welke tevens ten minste drievijfde van de bevolking van de Unie vertegenwoordigt.
2. Indien de Grondwet niet vereist dat de Europese Raad of de Raad van Ministers op basis van een voorstel van de Commissie besluit, of indien de Europese Raad of de Raad van Ministers niet besluit op initiatief van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, bestaat de vereiste gekwalificeerde meerderheid uit tweederde van de lidstaten, welke ten minste drievijfde van de bevolking van de Unie vertegenwoordigt.
3. De bepalingen van de leden 1 en 2 worden op 1 november 2009 van kracht, nadat de verkiezingen van het Europees Parlement hebben plaatsgevonden overeenkomstig de bepalingen van artikel 19.
4. Indien in Deel III wordt bepaald dat Europese wetten en Europese kaderwetten door de Raad van Ministers worden vastgesteld volgens een bijzondere wetgevingsprocedure, kan de Europese Raad op eigen initiatief, en met eenparigheid van stemmen, na een termijn van behandeling van ten minste zes maanden een Europees besluit vaststellen op grond waarvan dergelijke Europese wetten of kaderwetten volgens de gewone wetgevingsprocedure kunnen worden vastgesteld. De Europese Raad besluit na raadpleging van het Europees Parlement en na voorlichting van de nationale parlementen.

Indien in Deel III wordt bepaald dat de Raad van Ministers op een bepaald gebied met eenparigheid van stemmen besluit, kan de Europese Raad op eigen initiatief, en met eenparigheid van stemmen, een Europees besluit vaststellen op grond waarvan de Raad van Ministers op dit gebied met gekwalificeerde meerderheid kan besluiten. Ieder initiatief van de Europese Raad op grond van deze alinea wordt ten minste vier maanden voordat een beslissing wordt genomen, aan de nationale parlementen toegezonden.

5. In de Europese Raad nemen de voorzitter en de voorzitter van de Commissie niet deel aan de stemming.

Artikel 25: De Europese Commissie

1. De Europese Commissie bevordert het Europese algemeen belang en neemt daartoe passende initiatieven. Zij ziet toe op de toepassing van zowel de bepalingen van de Grondwet als de bepalingen die de Instellingen krachtens de Grondwet vaststellen. Onder de controle van het Hof van Justitie ziet zij toe op de toepassing van het recht van de Unie. Zij voert de begroting uit en beheert programma's. Zij oefent tevens coördinatie-, uitvoerings- en beheerstaken uit onder de in de Grondwet vastgelegde voorwaarden. Zij draagt zorg voor de externe vertegenwoordiging van de Unie, behalve wat betreft het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en in andere in de Grondwet genoemde gevallen. Zij neemt de initiatieven tot de jaarlijkse en meerjarige programmering van de Unie met het oog op de totstandbrenging van interinstitutionele akkoorden.
2. Tenzij in de Grondwet anders is bepaald, kunnen wetgevingshandelingen van de Unie alleen op voorstel van de Commissie worden vastgesteld. Andere handelingen worden op voorstel van de Commissie vastgesteld wanneer de Grondwet daarin voorziet.

3. De Commissie is een College bestaande uit een voorzitter, de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie/vice-voorzitter en dertien Europese Commissarissen die volgens een toerbeurtsysteem op basis van gelijkheid tussen de lidstaten worden gekozen. Dit systeem wordt bij een Europees besluit van de Europese Raad vastgesteld op basis van de volgende beginselen:
- a) de lidstaten worden volstrekt gelijk behandeld wat betreft de bepaling van de volgorde en de ambtstermijn van hun onderdanen als leden van het College; derhalve kan het verschil tussen het totale aantal ambtstermijnen van onderdanen van twee willekeurige lidstaten nooit meer dan één bedragen;
 - b) onverminderd punt a) weerspiegelt de samenstelling van het College te allen tijde in voldoende mate de demografische en geografische diversiteit van alle lidstaten van de Unie.

De voorzitter van de Commissie benoemt Commissarissen zonder stemrecht, die volgens dezelfde criteria worden gekozen als de gewone leden van het College en die afkomstig zijn uit alle andere lidstaten.

Deze regeling wordt op 1 november 2009 van kracht.

4. De Commissie oefent haar verantwoordelijkheden volkomen onafhankelijk uit. Bij de vervulling van hun taken vragen noch aanvaarden de Europese Commissarissen en de Commissarissen instructies van enige regering of enig ander lichaam.
5. De Commissie legt als College verantwoording af aan het Europees Parlement. De voorzitter van de Commissie legt verantwoording af aan het Europees Parlement over de activiteiten van de Commissarissen. Het Europees Parlement kan een motie van afkeuring betreffende de Commissie aannemen volgens de procedure van artikel III-238. Indien de motie wordt aangenomen, moeten de Europese Commissarissen en de Commissarissen gezamenlijk aftreden. De Commissie blijft de lopende zaken behartigen totdat er een nieuw College is benoemd.

Artikel 26: De voorzitter van de Europese Commissie

1. Rekening houdend met de verkiezingen voor het Europees Parlement en na passende raadplegingen draagt de Europese Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen bij het Europees Parlement een kandidaat voor het ambt van voorzitter van de Commissie voor. Deze kandidaat wordt door het Europees Parlement bij meerderheid van stemmen van zijn leden gekozen. Indien de kandidaat geen meerderheid behaalt, draagt de Europese Raad binnen een maand volgens dezelfde procedure een nieuwe kandidaat bij het Europees Parlement voor.
2. Iedere lidstaat die volgens het toerbeurtsysteem is aangewezen stelt een lijst van drie personen op, die hij geschikt acht voor het ambt van Europees Commissaris; in de lijst moeten beide geslachten vertegenwoordigd zijn. Door uit elk van deze lijsten een persoon te kiezen, wijst de verkozen voorzitter de dertien Europese Commissarissen aan, op grond van hun bekwaamheid, Europese inzet en waarborgen voor onafhankelijkheid. De voorzitter en de als leden van het College aangewezen personen, met inbegrip van de toekomstige minister van Buitenlandse zaken van de Unie, alsmede de als commissarissen zonder stemrecht aangewezen personen worden collectief ter goedkeuring onderworpen aan een stemming van het Europees Parlement. De ambtstermijn van de Commissie bedraagt vijf jaar.
3. De voorzitter van de Commissie:
 - stelt de richtsnoeren vast met inachtneming waarvan de Commissie haar opdracht vervult;
 - beslist over de interne organisatie van de Commissie, teneinde de samenhang, de doeltreffendheid en het collegiale karakter van haar optreden te waarborgen;
 - benoemt de vice-voorzitters uit de leden van het College.

Een Europees Commissaris of een Commissaris dient ontslag in indien de voorzitter hem daarom verzoekt.

Artikel 27: De minister van Buitenlandse Zaken van de Unie

1. Met instemming van de voorzitter van de Commissie benoemt de Europese Raad met gekwalificeerde meerderheid van stemmen de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie. Deze voert het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Unie. De Europese Raad kan zijn mandaat volgens dezelfde procedure beëindigen.
2. De minister van Buitenlandse Zaken van de Unie draagt met zijn voorstellen bij tot de uitwerking van het gemeenschappelijk buitenlands beleid, dat hij als mandataris van de Raad van Ministers uitvoert. Hij handelt op dezelfde wijze ten aanzien van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.
3. De minister van Buitenlandse Zaken van de Unie is een van de vice-voorzitters van de Europese Commissie. Hij is belast met de externe betrekkingen en de coördinatie van de andere aspecten van het externe optreden van de Unie. Bij de uitoefening van zijn verantwoordelijkheden binnen de Commissie en alleen voorzover het die verantwoordelijkheden betreft, is de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie onderworpen aan de procedures tot regeling van de werking van de Commissie.

Artikel 28: Het Hof van Justitie

1. Het Hof van Justitie omvat het Europees Hof van Justitie, de Rechtbank van de Europese Unie en gespecialiseerde rechtbanken. Het Hof verzekert de eerbiediging van het recht bij de uitlegging en toepassing van de Grondwet.

De lidstaten voorzien in de nodige rechtsmiddelen om effectieve rechtsbescherming op het gebied van het recht van de Unie te waarborgen.

2. Het Europees Hof van Justitie telt een rechter per lidstaat en wordt bijgestaan door advocaten-generaal.

De Rechtbank van de Europese Unie telt ten minste een rechter per lidstaat; het aantal rechters wordt in het Statuut van het Hof van Justitie bepaald.

De rechters en de advocaten-generaal van het Europees Hof van Justitie en de rechters van de Rechtbank van de Europese Unie, gekozen uit personen die alle waarborgen voor onafhankelijkheid bieden en voldoen aan de voorwaarden van de artikelen III-256 en III-257, worden in onderlinge overeenstemming door de regeringen van de lidstaten voor een hernieuwbare ambtstermijn van zes jaar benoemd.

3. Het Hof van Justitie:
 - doet uitspraak inzake door een lidstaat, een instelling of een natuurlijke of rechtspersoon ingesteld beroep overeenkomstig het bepaalde in Deel III;
 - geeft, op verzoek van de nationale rechterlijke instanties, prejudiciële beslissingen over de uitlegging van het recht van de Unie en over de geldigheid van de handelingen van de instellingen;
 - doet uitspraak inzake andere in de Grondwet bepaalde gevallen.

Hoofdstuk II - Overige instellingen en organen

Artikel 29: De Europese Centrale Bank

1. De Europese Centrale Bank en de nationale centrale banken vormen het Europees Stelsel van Centrale Banken. De Europese Centrale Bank en de nationale centrale banken van de lidstaten die de munt van de Unie, de euro, hebben aangenomen voeren het monetair beleid van de Unie.
2. Het Europees Stelsel van Centrale Banken wordt geleid door de besluitvormingsorganen van de Europese Centrale Bank. Het hoofddoel van het Europees Stelsel van Centrale Banken is het handhaven van prijsstabiliteit. Onverminderd het doel van prijsstabiliteit ondersteunt het het algemene economische beleid in de Unie teneinde bij te dragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van de Unie. Het voert alle andere taken van een centrale bank uit, in overeenstemming met Deel III en de statuten van het Europees Stelsel van Centrale Banken en van de Europese Centrale Bank.
3. De Europese Centrale Bank is een instelling met rechtspersoonlijkheid. Zij heeft het alleenrecht machtiging te geven tot uitgifte van de euro. Zij is onafhankelijk, zowel bij de uitvoering van haar bevoegdheden als met betrekking tot haar financieel beleid. De instellingen en organen van de Unie, alsmede de regeringen van de lidstaten, verbinden zich ertoe dit beginsel te eerbiedigen.
4. De Europese Centrale Bank neemt alle maatregelen die nodig zijn om haar taken te vervullen in overeenstemming met de artikelen III-74 tot en met III-81 en onder de voorwaarden van de statuten van het Europees Stelsel van Centrale Banken en van de Europese Centrale Bank. Overeenkomstig diezelfde bepalingen behouden niet tot de eurozone behorende landen en hun centrale banken hun bevoegdheden op monetair gebied.
5. Op de gebieden die onder haar bevoegdheid vallen wordt de Europese Centrale Bank geraadpleegd over elk voorstel voor een handeling van de Unie, alsmede over elk ontwerp van regelgeving op nationaal niveau, en kan zij advies uitbrengen.

6. De besluitvormingsorganen van de Europese Centrale Bank, hun samenstelling en wijze van functioneren worden omschreven in de artikelen III-82 tot en met III-85, alsook in de statuten van het Europees Stelsel van Centrale Banken en de Europese Centrale Bank.

Artikel 30: De Rekenkamer

1. De Rekenkamer is de instelling die de controle van de rekeningen verricht.
2. De Rekenkamer onderzoekt de rekeningen van alle ontvangsten en uitgaven van de Unie en gaat na of een goed financieel beheer is gevoerd.
3. In de Rekenkamer heeft een onderdaan van iedere lidstaat zitting. De leden van de Rekenkamer oefenen hun ambt volkomen onafhankelijk uit.

Artikel 31: De adviesorganen van de Unie

1. Het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Commissie worden bijgestaan door een Comité van de Regio's en een Economisch en Sociaal Comité, die een adviserende taak hebben.
2. Het Comité van de Regio's bestaat uit vertegenwoordigers van de regionale en lokale gemeenschappen die in een regionaal of lokaal lichaam gekozen zijn of politiek verantwoording verschuldigd zijn aan een gekozen vergadering.
3. Het Economisch en Sociaal Comité bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties van werkgevers, werknemers en andere representatieve actoren van het maatschappelijk middenveld, met name sociaal-economische en culturele organisaties en burger- en beroepsorganisaties.
4. De leden van het Comité van de Regio's en van het Economisch en Sociaal Comité mogen niet gebonden zijn door enig imperatief mandaat. Zij oefenen hun ambt volkomen onafhankelijk uit in het algemeen belang van de Unie.

5. De regels betreffende de samenstelling van deze comités, de benoeming van hun leden, de bevoegdheden en de werking ervan worden vastgesteld in de artikelen III-288 tot en met III-294. De regels betreffende de samenstelling worden door de Raad van Ministers op voorstel van de Commissie periodiek opnieuw bezien, opdat zij in overeenstemming blijven met de economische, sociale en demografische ontwikkeling van de Unie.

TITEL V: DE UITOEFENING VAN DE BEVOEGDHEDEN VAN DE UNIE

Hoofdstuk I - Gemeenschappelijke bepalingen

Artikel 32: De rechtshandelingen van de Unie

1. De rechtshandelingen waarvan de Unie overeenkomstig de bepalingen van Deel III gebruik maakt bij de uitoefening van de haar in de Grondwet toegewezen bevoegdheden, zijn de Europese wet, de Europese kaderwet, de Europese verordening, het Europees besluit, aanbevelingen en adviezen.

De Europese wet is een wetgevingshandeling van algemene strekking. Zij is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

De Europese kaderwet is een wetgevingshandeling die elke lidstaat waartoe zij is gericht, bindt ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar die de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties overlaat.

De Europese verordening is een handeling van algemene strekking, niet zijnde een wetgevingshandeling, ter uitvoering van een wetgevingshandeling of van bijzondere bepalingen van de Grondwet. Zij is ofwel verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat, ofwel bindt zij elke lidstaat waartoe zij gericht is ten aanzien van het te bereiken resultaat, maar wordt de bevoegdheid omtrent de keuze van vorm en middelen aan de nationale instanties overgelaten.

Het Europees besluit is een handeling, niet zijnde een wetgevingshandeling, die verbindend is in al haar onderdelen. Het is in voorkomend geval alleen verbindend voor degene tot wie het is gericht.

De aanbevelingen en adviezen van de instellingen hebben geen bindende kracht.

2. Wanneer bij het Europees Parlement en de Raad van Ministers een voorstel voor een wetgevingshandeling is ingediend, onthouden zij zich van het vaststellen van handelingen op het betrokken gebied waarin dit artikel niet voorziet.

Artikel 33: Wetgevingshandelingen

1. De Europese wetten en kaderwetten worden, op voorstel van de Commissie, door het Europees Parlement en de Raad van Ministers gezamenlijk vastgesteld volgens de in artikel III-298 vastgelegde gewone wetgevingsprocedure. Indien deze twee instellingen geen overeenstemming bereiken, is de wetgevingshandeling niet vastgesteld.

In de in artikel III-160 bepaalde specifieke gevallen kunnen de Europese wetten en kaderwetten op initiatief van een groep lidstaten worden vastgesteld volgens artikel III-298.

2. In de bij de Grondwet bepaalde specifieke gevallen worden de Europese wetten en kaderwetten vastgesteld door het Europees Parlement met deelname van de Raad van Ministers dan wel door de Raad van Ministers met deelname van het Europees Parlement volgens bijzondere wetgevingsprocedures.

Artikel 34: Handelingen, niet zijnde wetgevingshandelingen

1. De Raad van Ministers en de Commissie stellen Europese verordeningen en Europese besluiten vast in de gevallen bedoeld in de artikelen 35 en 36, alsmede in de bij de Grondwet bepaalde specifieke gevallen. De Europese Raad stelt Europese besluiten vast in de bij de Grondwet bepaalde specifieke gevallen. De Europese Centrale Bank stelt Europese verordeningen en Europese besluiten vast wanneer de Grondwet dit toestaat.
2. De Raad van Ministers en de Commissie, alsook de Europese Centrale Bank wanneer de Grondwet haar daartoe de mogelijkheid biedt, stellen aanbevelingen vast.

Artikel 35: Gedelegeerde verordeningen

1. Bij Europese wet of kaderwet kan aan de Commissie de bevoegdheid worden overgedragen gedelegeerde verordeningen uit te vaardigen ter aanvulling of wijziging van bepaalde niet-wezenlijke onderdelen van de Europese wet of kaderwet.

De Europese wet of kaderwet omschrijft uitdrukkelijk de doelstellingen, de inhoud, de strekking en de duur van de delegatie. Essentiële beleidsonderdelen kunnen niet het voorwerp uitmaken van delegatie. Deze worden uitsluitend bij Europese wet of kaderwet geregeld.

2. De Europese wet of kaderwet bepaalt uitdrukkelijk onder welke voorwaarden de delegatie wordt toegepast. Deze voorwaarden kunnen in de volgende mogelijkheden bestaan:
 - het Europees Parlement of de Raad van Ministers kan besluiten tot intrekking van de delegatie;
 - de gedelegeerde verordening treedt pas in werking indien het Europees Parlement of de Raad van Ministers geen bezwaar heeft aangetekend binnen de bij de Europese wet of kaderwet gestelde termijn.

Voor de toepassing van de eerste alinea besluit het Europees Parlement met meerderheid van stemmen van zijn leden en besluit de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid van stemmen.

Artikel 36: Uitvoeringshandelingen

1. De lidstaten nemen alle maatregelen van intern recht die nodig zijn ter uitvoering van de juridisch bindende handelingen van de Unie.
2. Wanneer het nodig is dat bindende handelingen van de Unie volgens eenvormige voorwaarden worden uitgevoerd, kunnen bij die handelingen aan de Commissie, of in naar behoren gemotiveerde specifieke gevallen en in de bij artikel 39 bepaalde gevallen aan de Raad van Ministers, uitvoeringsbevoegdheden worden toegekend.
3. Bij een Europese wet worden vooraf de voorschriften en algemene beginselen vastgelegd voor de wijze waarop de lidstaten toezicht uitoefenen op de uitvoeringshandelingen van de Unie.
4. De uitvoeringshandelingen van de Unie hebben de vorm van een Europese uitvoeringsverordening of een Europees uitvoeringsbesluit.

Artikel I-37: Gemeenschappelijke beginselen betreffende de rechtshandelingen van de Unie

1. Tenzij de Grondwet in een specifieke handeling voorziet, besluiten de instellingen, met inachtneming van de toepasselijke procedures, welk soort handeling in elk afzonderlijk geval overeenkomstig het in artikel 9 neergelegde evenredigheidsbeginsel moet worden vastgesteld.
2. De Europese wetten, de Europese kaderwetten, de Europese verordeningen en de Europese besluiten worden met redenen omkleed en verwijzen naar de voorstellen of de adviezen waarin deze Grondwet voorziet.

Artikel 38: Bekendmaking en inwerkingtreding

1. Europese wetten en kaderwetten die volgens de gewone wetgevingsprocedure zijn vastgesteld, worden door de voorzitter van het Europees Parlement en de voorzitter van de Raad van Ministers ondertekend. In de overige gevallen worden zij door de voorzitter van het Europees Parlement of door de voorzitter van de Raad van Ministers ondertekend. De Europese wetten en kaderwetten worden in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt en treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
2. Europese verordeningen en Europese besluiten die geen adressaat vermelden of die tot alle lidstaten zijn gericht, worden ondertekend door de voorzitter van de instelling waardoor zij worden vastgesteld en in het Publicatieblad van de Europese Unie bekendgemaakt; zij treden in werking op de daarin bepaalde datum of, bij ontbreken daarvan, op de twintigste dag volgende op die van hun bekendmaking.
3. Van de overige besluiten wordt kennisgegeven aan degenen tot wie zij zijn gericht; zij worden door deze kennisgeving van kracht.

Hoofdstuk II - Bijzondere bepalingen

Artikel 39: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

1. De Europese Unie voert een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid dat is gebaseerd op de ontwikkeling van de wederzijdse politieke solidariteit van de lidstaten, de vaststelling van aangelegenheden die van algemeen belang zijn en de totstandbrenging van een steeds toenemende mate van convergentie van het optreden van de lidstaten.

2. De Europese Raad bepaalt welke de strategische belangen van de Unie zijn en stelt de doelstellingen van haar gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid vast. De Raad van Ministers gaat bij het opstellen van dit beleid te werk in het kader van de door de Europese Raad vastgestelde strategische beleidslijnen en volgens het bepaalde in Deel III.
3. De Europese Raad en de Raad van Ministers stellen de noodzakelijke Europese besluiten vast.
4. Dit gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid wordt uitgevoerd door de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie en door de lidstaten, die daarbij gebruik maken van de middelen waarover de lidstaten en de Unie beschikken.
5. De lidstaten overleggen in de Europese Raad en in de Raad van Ministers over elke aangelegenheid van algemeen belang op het gebied van het buitenlands en veiligheidsbeleid met het oog op het vaststellen van een gemeenschappelijke aanpak. Iedere lidstaat overlegt met de andere lidstaten in de Europese Raad of in de Raad van Ministers alvorens internationaal op te treden of verbintenissen aan te gaan die de belangen van de Unie kunnen schaden. De lidstaten zorgen er door middel van een onderling afgestemd en convergent optreden voor dat de Unie haar belangen en waarden op het internationale toneel kan doen gelden. De lidstaten zijn onderling solidair.
6. Het Europees Parlement wordt regelmatig geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.
7. Europese besluiten op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid worden door de Europese Raad en de Raad van Ministers met eenparigheid van stemmen vastgesteld, behalve in de in Deel III bedoelde gevallen. Zij spreken zich uit op voorstel van een lidstaat, van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie, of van deze minister met steun van de Commissie. Europese wetten en kaderwetten zijn uitgesloten.
8. De Europese Raad kan met eenparigheid van stemmen besluiten dat de Raad van Ministers ook in andere dan de in Deel III bedoelde gevallen met gekwalificeerde meerderheid besluit.

Artikel 40: Bijzondere bepalingen inzake de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid

1. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid maakt integrerend deel uit van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. Daardoor beschikt de Unie over een operationeel vermogen dat gebaseerd is op civiele en militaire middelen. De Unie kan deze gebruiken in het kader van buiten het grondgebied van de Unie uitgevoerde missies met het oog op handhaving van de vrede, conflictpreventie en versterking van de internationale veiligheid overeenkomstig de beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties. Bij de uitvoering van deze taken wordt gebruik gemaakt van de door de lidstaten beschikbaar gestelde vermogens.
2. Het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid omvat de geleidelijke bepaling van een gemeenschappelijk defensiebeleid van de Unie. Dit zal tot een gemeenschappelijke defensie leiden zodra de Europese Raad daartoe met eenparigheid van stemmen besluit. In dat geval beveelt hij de lidstaten aan een daartoe strekkend besluit aan te nemen overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

Het beleid van de Unie overeenkomstig dit artikel laat het specifieke karakter van het veiligheids- en defensiebeleid van bepaalde lidstaten onverlet, eerbiedigt de uit het Noord-Atlantisch Verdrag voortvloeiende verplichtingen van bepaalde lidstaten waarvan de gemeenschappelijke defensie gestalte krijgt in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, en is verenigbaar met het in dat kader vastgestelde gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.

3. De lidstaten stellen civiele en militaire vermogens ter beschikking van de Unie met het oog op de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, teneinde bij te dragen tot het bereiken van de door de Raad van Ministers vastgestelde doelstellingen. De lidstaten die onderling multinationale strijdkrachten vormen, kunnen deze strijdkrachten tevens ter beschikking van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid stellen.

De lidstaten verbinden zich ertoe hun militaire vermogens geleidelijk te verbeteren. Er wordt een Europees Bureau voor bewapening, onderzoek en militaire vermogens opgericht dat de operationele behoeften bepaalt, maatregelen bevordert om in die behoeften te voorzien, bijdraagt tot de vaststelling en, in voorkomend geval, de uitvoering van alle nuttige maatregelen om de industriële en technologische basis van de defensiesector te versterken, deelneemt aan het bepalen van een Europees beleid inzake vermogens en bewapening, en de Raad van Ministers helpt de verbetering van de militaire vermogens te evalueren.

4. Europese besluiten betreffende de uitvoering van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, het opzetten van een missie als bedoeld in dit artikel daaronder begrepen, worden op voorstel van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie of op voorstel van een lidstaat door de Raad van Ministers met eenparigheid van stemmen vastgesteld. De minister van Buitenlandse Zaken van de Unie kan voorstellen, gebruik te maken van nationale middelen en van instrumenten van de Unie, in voorkomend geval samen met de Commissie.
5. De Raad van Ministers kan de uitvoering van een taak in het kader van de Unie opdragen aan een groep lidstaten, teneinde de waarden van de Unie te handhaven en haar belangen te dienen. Voor de uitvoering van een dergelijke taak geldt het bepaalde in artikel III-206.
6. De lidstaten wier militaire vermogens voldoen aan hogere militaire criteria en die op dit gebied onderling verdergaande verbintenissen zijn aangegaan met het oog op de uitvoering van de meest veeleisende taken, stellen in het kader van de Unie een gestructureerde samenwerking in. Voor deze samenwerking geldt het bepaalde in artikel III-208.

7. Zolang de Europese Raad het besluit overeenkomstig lid 2 niet genomen heeft, wordt in het kader van de Unie een nauwere samenwerking op het stuk van de wederzijdse defensie ingesteld. Krachtens deze samenwerking verlenen, indien het grondgebied van een aan deze samenwerking deelnemende lidstaat gewapenderhand wordt aangevallen, de overige deelnemende staten deze lidstaat met alle militaire en andere middelen waarover zij beschikken hulp en bijstand overeenkomstig het bepaalde in artikel 51 van het Handvest van de Verenigde Naties. Bij de totstandbrenging van een hechtere samenwerking op het gebied van wederzijdse defensie werken de deelnemende lidstaten nauw samen met de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie. De nadere bepalingen voor de deelneming en de werking, alsmede de besluitvormingsprocedures, met betrekking tot deze samenwerking staan in artikel III-209.
8. Het Europees Parlement wordt regelmatig geraadpleegd over de voornaamste aspecten en de fundamentele keuzen op het gebied van het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid, en het wordt op de hoogte gehouden van de ontwikkeling daarvan.

Artikel 41: Bijzondere bepalingen betreffende de totstandbrenging van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid

1. De Unie vormt een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid:
 - door de vaststelling van Europese wetten en kaderwetten waarmee, zonodig, de nationale wetgevingen op de in Deel III opgesomde gebieden onderling worden aangepast;
 - door het wederzijdse vertrouwen tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten te bevorderen, met name op basis van de wederzijdse erkenning van gerechtelijke en buitengerechtelijke beslissingen;
 - door operationele samenwerking van de bevoegde autoriteiten van de lidstaten, met inbegrip van de politie, de douane en andere gespecialiseerde diensten op het gebied van het voorkomen en opsporen van strafbare feiten.

2. In het kader van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid kunnen de nationale parlementen deelnemen aan de evaluatiemechanismen van artikel III-156 en worden zij betrokken bij de politieke controle over Europol en bij de evaluatie van de activiteiten van Eurojust, overeenkomstig de artikelen III-169 en III-172.
3. Op het gebied van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken beschikken de lidstaten over een recht van initiatief overeenkomstig artikel III-160.

Artikel 42: Solidariteitsclausule

1. De Unie en haar lidstaten treden solidair tezamen op als een lidstaat slachtoffer is van een terreuraanslag, natuurramp of ramp ten gevolge van menselijk optreden. De Unie maakt van alle tot haar beschikking staande instrumenten, waaronder de door de lidstaten ter beschikking gestelde militaire middelen, gebruik om:
 - a)
 - de dreiging van het terrorisme op het grondgebied van de lidstaten te keren;
 - de democratische instellingen en de burgerbevolking tegen een eventuele terroristische aanval te beschermen;
 - op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand te verlenen in geval van een terroristische aanval;
 - b)
 - op verzoek van de politieke autoriteiten van een lidstaat op diens grondgebied bijstand te verlenen in geval van een ramp.
2. De nadere bijzonderheden betreffende de uitvoering van deze bepaling staan in artikel III-226.

Hoofdstuk III - Nauwere samenwerking

Artikel 43: Nauwere samenwerking

1. De lidstaten die wensen onderling nauwere samenwerking aan te gaan in het kader van de niet-exclusieve bevoegdheden van de Unie, kunnen gebruik maken van de instellingen van de Unie en die bevoegdheden uitoefenen op grond van de terzake geldende bepalingen van de Grondwet, binnen de grenzen van en in overeenstemming met het bepaalde in dit artikel en in de artikelen III-318 tot en met III-325.

Met nauwere samenwerking wordt beoogd de doelstellingen van de Unie te bevorderen, haar belangen te beschermen en haar integratieproces te versterken. Zij staat open voor alle lidstaten op het moment waarop zij wordt aangegaan, en op ieder ander tijdstip, overeenkomstig artikel III-321.

2. De machtiging om nauwere samenwerking aan te gaan wordt in laatste instantie verleend door de Raad van Ministers, wanneer in de Raad van Ministers is vastgesteld dat de door de nauwere samenwerking nagestreefde doelstellingen niet binnen een redelijke termijn door de Unie in haar geheel kunnen worden verwezenlijkt en mits aan de samenwerking door ten minste eenderde van de lidstaten wordt deelgenomen. De Raad van Ministers besluit volgens de procedure van artikel III-322.
3. Alleen leden van de Raad van Ministers die aan een nauwere samenwerking deelnemende staten vertegenwoordigen, nemen deel aan de vaststelling van handelingen. Alle lidstaten kunnen evenwel deelnemen aan de beraadslagingen van de Raad van Ministers.

Eenparigheid van stemmen wordt alleen door de stemmen van de vertegenwoordigers van de deelnemende staten gevormd. Een gekwalificeerde meerderheid wordt omschreven als de meerderheid van de vertegenwoordigers van de deelnemende staten, die ten minste drievijfde van de bevolking van die staten vertegenwoordigt. Wanneer de Grondwet niet voorschrijft dat de Raad van Ministers op basis van een voorstel van de Commissie of op initiatief van de minister van Buitenlandse Zaken van de Unie handelt, wordt de vereiste gekwalificeerde meerderheid gevormd door tweederde van de deelnemende staten, die ten minste drievijfde van de bevolking van die staten vertegenwoordigt.

4. De in het kader van een nauwere samenwerking vastgestelde handelingen zijn alleen bindend voor de deelnemende staten. Zij worden niet beschouwd als een acquis dat door de kandidaat-lidstaten van de Unie moet worden aanvaard.

TITEL VI: HET DEMOCRATISCH LEVEN VAN DE UNIE

Artikel 44: Beginsel van democratische gelijkheid

In al haar activiteiten eerbiedigt de Unie het beginsel van gelijkheid van haar burgers. Zij genieten gelijke aandacht van de instellingen van de Unie.

Artikel 45: Beginsel van de representatieve democratie

1. De werking van de Unie is gegrond op het beginsel van de representatieve democratie.
2. De burgers worden op het niveau van de Unie rechtstreeks vertegenwoordigd in het Europees Parlement. De lidstaten worden in de Europese Raad en in de Raad van Ministers vertegenwoordigd door hun regeringen, die zelf verantwoording verschuldigd zijn aan de, door hun burgers verkozen, nationale parlementen.
3. Iedere burger heeft het recht aan het democratisch leven van de Unie deel te nemen. De besluitvorming vindt plaats op een zo open mogelijke wijze, en zo dicht bij de burgers als mogelijk.
4. De politieke partijen op Europees niveau dragen ertoe bij dat het Europese politieke bewustzijn wordt gevormd en dat de wil van de burgers van de Unie tot uiting komt.

Artikel 46: Beginsel van de participerende democratie

1. De instellingen van de Unie bieden de burgers en de representatieve verenigingen via passende kanalen de mogelijkheid hun mening over alle gebieden van het optreden van de Unie kenbaar te maken en daarover in het openbaar in discussie te treden.
2. De instellingen van de Unie voeren een open, transparante en regelmatige dialoog met de representatieve verenigingen en het maatschappelijk middenveld.
3. Ter wille van de samenhang en de transparantie van het optreden van de Unie pleegt de Commissie op ruime schaal overleg met de betrokken partijen.
4. Op initiatief van ten minste één miljoen burgers, afkomstig uit een aanzienlijk aantal lidstaten, kan de Commissie worden verzocht een passend voorstel in te dienen inzake een aangelegenheid waarvan de burgers menen dat een rechtshandeling van de Unie nodig is ter uitvoering van de Grondwet. Bij Europese wet worden de bepalingen vastgesteld inzake de specifieke procedures en voorwaarden voor een dergelijk initiatief van de burgers.

Artikel 47: De sociale partners en de autonome sociale dialoog

De Europese Unie erkent en bevordert de rol van de sociale partners op het niveau van de Unie, en houdt daarbij rekening met de verschillen tussen de nationale stelsels: zij bevordert hun onderlinge dialoog, met inachtneming van hun autonomie.

Artikel 48: De Europese ombudsman

Een door het Europees Parlement benoemde Europese ombudsman neemt kennis van, doet onderzoek naar, en brengt verslag uit over klachten betreffende gevallen van wanbeheer in de instellingen, organen of agentschappen van de Unie. De Europese ombudsman verricht zijn werkzaamheden in volledige onafhankelijkheid.

Artikel 49: Transparantie van de werkzaamheden van de instellingen van de Unie

1. Om goed bestuur te bevorderen en de deelneming van het maatschappelijk middenveld te waarborgen, werken de instellingen, organen en agentschappen van de Unie in een zo groot mogelijke openheid.
2. Het Europees Parlement, alsook de Raad van Ministers wanneer hij een wetgevingsvoorstel bespreekt en aanneemt, vergaderen in het openbaar.
3. Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht op toegang tot de documenten, welke vorm deze ook hebben, van de instellingen, organen en agentschappen van de Unie onder de in Deel III genoemde voorwaarden.
4. Bij Europese wet worden de algemene beginselen en de beperkingen vastgesteld die om redenen van openbaar of particulier belang aan de uitoefening van het recht op toegang tot deze documenten verbonden zijn.
5. De in lid 3 bedoelde instellingen, organen of bureaus stellen in hun reglementen van orde specifieke bepalingen betreffende de toegang tot hun documenten vast, overeenkomstig de in lid 4 bedoelde Europese wet.

Artikel 50: Bescherming van persoonsgegevens

1. Eenieder heeft recht op bescherming van de hem betreffende persoonsgegevens.
2. Bij Europese wet worden de voorschriften vastgesteld betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, de organen en de bureaus van de Unie, alsook door de lidstaten, bij de uitoefening van activiteiten die onder de werkingssfeer van het recht van de Unie vallen, alsmede de voorschriften betreffende het vrije verkeer van die gegevens. Op de eerbiediging van deze voorschriften wordt toezicht uitgeoefend door een onafhankelijke autoriteit.

Artikel 51: De status van kerken en van niet-confessionele organisaties

1. De Unie eerbiedigt de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationale recht in de lidstaten hebben, en doet daaraan geen afbreuk.
2. De Unie eerbiedigt evenzeer de status van levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties.
3. De Unie voert een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties, met erkenning van hun identiteit en hun specifieke bijdrage.

TITEL VII: DE FINANCIËN VAN DE UNIE

Artikel 52: De budgettaire en financiële beginselen

1. Alle ontvangsten en uitgaven van de Unie moeten voor elk begrotingsjaar worden geraamd en opgenomen in de begroting, overeenkomstig de bepalingen van Deel III.
2. De ontvangsten en uitgaven van de begroting moeten in evenwicht zijn.
3. De uitgaven opgevoerd op de begroting worden toegestaan voor de duur van het begrotingsjaar in overeenstemming met de in artikel III-314 bedoelde Europese wet.
4. De uitvoering van uitgaven opgevoerd op de begroting vereist de voorafgaande vaststelling van een bindende rechtshandeling die een rechtsgrond geeft aan het optreden van de Unie en aan de uitvoering van de uitgave in overeenstemming met de in artikel III-314 bedoelde Europese wet. Die handeling moet de vorm hebben van een Europese wet, een Europese kaderwet, een Europese verordening of een Europees besluit.

5. Teneinde de begrotingsdiscipline te verzekeren, stelt de Unie geen handelingen vast die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de begroting, zonder de verzekering te geven dat die voorstellen of maatregelen gefinancierd kunnen worden binnen de grenzen van de eigen middelen van de Unie en van het in artikel 54 bedoelde meerjarig financieel kader.
6. De begroting van de Unie wordt uitgevoerd volgens het beginsel van goed financieel beheer. De lidstaten en de Unie werken samen om te verzekeren dat de op de begroting opgevoerde kredieten volgens het beginsel van goed financieel beheer worden gebruikt.
7. De Unie en de lidstaten bestrijden fraude en alle andere onwettige activiteiten waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad, overeenkomstig de bepalingen van artikel III-317.

Artikel 53: De middelen van de Unie

1. De Unie voorziet zich van de middelen die nodig zijn om haar doelstellingen te verwezenlijken en haar beleid ten uitvoer te leggen.
2. De begroting van de Unie wordt, onverminderd andere ontvangsten, volledig uit eigen middelen gefinancierd.
3. In een Europese wet van de Raad van Ministers worden de grenzen van de middelen van de Unie bepaald en kunnen nieuwe categorieën van middelen worden vastgesteld dan wel bestaande categorieën worden ingetrokken. Deze wet treedt pas in werking na door de lidstaten overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen te zijn goedgekeurd. De Raad van Ministers besluit met eenparigheid van stemmen na raadpleging van het Europees Parlement.
4. In een Europese wet van de Raad worden de modaliteiten betreffende de middelen van de Unie vastgesteld. De Raad van Ministers besluit na goedkeuring van het Europees Parlement.

Artikel 54: Het meerjarig financieel kader

1. Het meerjarig financieel kader beoogt een geordende ontwikkeling van de uitgaven van de Unie te waarborgen binnen de grenzen van de eigen middelen. Het kader stelt overeenkomstig de bepalingen van artikel III-304 de jaarlijkse maximumbedragen aan kredieten voor vastleggingen per uitgavencategorie vast.
2. Het meerjarig financieel kader wordt vastgesteld in een Europese wet van de Raad van Ministers. De Raad van Ministers besluit na goedkeuring van het Europees Parlement, dat zich uitspreekt bij meerderheid van stemmen van zijn leden.
3. In de jaarlijkse begroting van de Unie wordt het meerjarig financieel kader in acht genomen.
4. Het eerste meerjarig financieel kader na de inwerkingtreding van de Grondwet wordt door de Raad van Ministers met eenparigheid van stemmen vastgesteld.

Artikel 55: De begroting van de Unie

Op voorstel van de Commissie stellen het Europees Parlement en de Raad van Ministers overeenkomstig de in artikel III-306 bepaalde regels de Europese wet houdende de jaarlijkse begroting van de Unie vast.

TITEL VIII: DE UNIE EN HAAR NAASTE OMGEVING

Artikel 56: De Unie en haar naaste omgeving

1. De Unie ontwikkelt met de naburige staten bijzondere betrekkingen die erop gericht zijn een ruimte van welvaart en goed nabuurschap tot stand te brengen welke stoelt op de waarden van de Unie en gekenmerkt wordt door nauwe en vreedzame betrekkingen die gebaseerd zijn op onderlinge samenwerking.

2. Hiertoe kan de Unie met de betrokken staten specifieke overeenkomsten sluiten en uitvoeren, overeenkomstig het bepaalde in artikel III.222. De overeenkomsten kunnen wederkerige rechten en verplichtingen omvatten en tevens voorzien in de mogelijkheid gemeenschappelijk op te treden. Over de uitvoering ervan wordt op gezette tijden overleg gepleegd.

TITEL IX: HET LIDMAATSCHAP VAN DE UNIE

Artikel 57: Criteria om in aanmerking te komen en procedure voor toetreding tot de Unie

1. De Unie staat open voor alle Europese staten die de in artikel 2 bedoelde waarden eerbiedigen en verbinden zich ertoe deze gezamenlijk te bevorderen.
2. Elke Europese staat die lid van de Unie wenst te worden, kan daartoe een verzoek richten tot de Raad van Ministers. Het Europees Parlement en de nationale parlementen van de lidstaten worden van dit verzoek in kennis gesteld. De Raad van Ministers spreekt zich met eenparigheid van stemmen uit na de Commissie te hebben geraadpleegd en na goedkeuring van het Europees Parlement. De voorwaarden en nadere regels voor de toelating vormen het onderwerp van een akkoord tussen de lidstaten en de kandidaat-lidstaat. Dit akkoord wordt door alle overeenkomstsluitende staten aan bekrachtiging onderworpen, overeenkomstig hun onderscheiden grondwettelijke bepalingen.

Artikel 58: Schorsing van de lidmaatschapsrechten van de Unie

1. De Raad van Ministers kan met een meerderheid van viervijfde van zijn leden, op een met redenen omkleed voorstel van eenderde van de lidstaten, het Europees Parlement of de Commissie, en na goedkeuring door het Europees Parlement, een Europees besluit vaststellen waarbij hij constateert dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige inbreuk op de in artikel 2 genoemde waarden door een lidstaat. Alvorens die constatering te doen, hoort de Raad van Ministers de betrokken lidstaat en kan hij die lidstaat volgens dezelfde procedure aanbevelingen doen.

De Raad van Ministers gaat regelmatig na of de redenen die tot zijn constatering hebben geleid, nog gegrond zijn.

2. De Europese Raad kan met eenparigheid van stemmen op voorstel van eenderde van de lidstaten of van de Commissie en na goedkeuring door het Europees Parlement een Europees besluit vaststellen waarbij hij een ernstige en voortdurende inbreuk op de in artikel 2 genoemde waarden door een lidstaat constateert, na de lidstaat in kwestie om opmerkingen te hebben verzocht.
3. Wanneer de in lid 2 bedoelde constatering is gedaan, kan de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een Europees besluit vaststellen tot schorsing van bepaalde rechten die uit de toepassing van de Grondwet op de lidstaat in kwestie voortvloeien, met inbegrip van de stemrechten van die lidstaat in de Raad van Ministers. De Raad van Ministers houdt daarbij rekening met de mogelijke gevolgen van een dergelijke schorsing voor de rechten en verplichtingen van natuurlijke en rechtspersonen.

Deze lidstaat blijft in ieder geval gebonden door de verplichtingen die uit hoofde van de Grondwet op hem rusten.

4. De Raad van Ministers kan naderhand met gekwalificeerde meerderheid van stemmen een Europees besluit vaststellen om krachtens lid 3 genomen maatregelen te wijzigen of in te trekken ingevolge wijzigingen in de toestand die tot het opleggen van de maatregelen heeft geleid.
5. Voor de toepassing van dit artikel besluit de Raad van Ministers zonder rekening te houden met de stemmen van de lidstaat in kwestie. Onthouding van stemming door aanwezige of vertegenwoordigde leden vormt geen beletsel voor het vaststellen van de in lid 2 bedoelde besluiten.

Dit lid is eveneens van toepassing wanneer stemrechten worden geschorst op grond van lid 3.

6. Voor de toepassing van de leden 1 en 2 besluit het Europees Parlement met een meerderheid van tweederde der uitgebrachte stemmen welke tevens de meerderheid van zijn leden vertegenwoordigt.

Artikel 59: Vrijwillige terugtrekking uit de Unie

1. Elke lidstaat kan, overeenkomstig zijn grondwettelijke regels, besluiten zich uit de Europese Unie terug te trekken.
2. De lidstaat die besluit zich terug te trekken, geeft kennis van zijn voornemen aan de Europese Raad, die zich met deze kennisgeving belast. In het licht van de richtsnoeren van de Europese Raad sluit de Unie via onderhandelingen met deze staat een overeenkomst over de voorwaarden voor zijn terugtrekking, waarbij rekening wordt gehouden met het kader van de toekomstige betrekkingen van die staat met de Unie. Deze overeenkomst wordt namens de Unie door de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, na goedkeuring door het Europees Parlement, gesloten.

De vertegenwoordiger van de lidstaat die zich terugtrekt neemt niet deel aan de beraadslagingen of de besluitvorming van de Europese Raad en de Raad van Ministers die hem betreffen.

3. Deze Grondwet is niet meer op de betrokken staat van toepassing met ingang van de datum van inwerkingtreding van de terugtrekkingsovereenkomst of, bij gebreke daarvan, twee jaar na de in lid 2 bedoelde kennisgeving, tenzij de Europese Raad met instemming van de betrokken lidstaat tot verlenging van deze termijn besluit.
4. Indien een lidstaat die zich uit de Unie heeft teruggetrokken opnieuw om het lidmaatschap verzoekt, wordt dat verzoek aan de procedure van artikel 57 onderworpen.

DEEL II

HET HANDVEST VAN DE GRONDRECHTEN VAN DE UNIE

PREAMBULE

De volkeren van Europa zijn vastbesloten een op gemeenschappelijke waarden gegrondveste vreedzame toekomst te delen door onderling een steeds hechter verbond tot stand te brengen.

De Unie, zich bewust van haar geestelijke en morele erfgoed, is gegrondvest op de ondeelbare en universele waarden van menselijke waardigheid en van vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Zij berust op het beginsel van de democratie en het beginsel van de rechtsstaat. De Unie stelt de mens centraal in haar optreden, door het burgerschap van de Unie in te stellen en een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid tot stand te brengen.

De Unie draagt bij tot de instandhouding en de ontwikkeling van deze gemeenschappelijke waarden, met inachtneming van de verscheidenheid van de culturen en tradities van de volkeren van Europa, alsmede van de nationale identiteit van de lidstaten en van hun staatsinrichting op nationaal, regionaal en lokaal niveau. Zij streeft ernaar een evenwichtige en duurzame ontwikkeling te bevorderen en draagt zorg voor het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal, alsook de vrijheid van vestiging.

Te dien einde moet in het licht van de ontwikkelingen in de maatschappij, de sociale vooruitgang en de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen de bescherming van de grondrechten worden versterkt door deze rechten beter zichtbaar te maken in een handvest.

Onder inachtneming van de bevoegdheden en taken van de Unie en van het subsidiariteitsbeginsel, bevestigt dit Handvest de rechten die met name voortvloeien uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities en internationale verplichtingen van de lidstaten, uit het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, uit de door de Unie en de Raad van Europa aangenomen sociale handvesten, alsook uit de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie en van het Europees Hof voor de rechten van de mens. In dit verband zullen de rechtscolleges van de Europese Unie en de lidstaten bij de uitlegging van het Handvest naar behoren rekening houden met de toelichtingen die zijn opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het Praesidium van de Conventie die het Handvest heeft opgesteld.

Het genot van deze rechten brengt verantwoordelijkheden en plichten mede jegens de medemens, jegens de mensengemeenschap en de toekomstige generaties.

Derhalve erkent de Unie de hieronder genoemde rechten, vrijheden en beginselen.

TITEL I: WAARDIGHEID

Artikel II-1: Menselijke waardigheid

De menselijke waardigheid is onschendbaar. Zij moet worden geëerbiedigd en beschermd.

Artikel II-2: Recht op leven

1. Eenieder heeft recht op leven.
2. Niemand wordt tot de doodstraf veroordeeld of terechtgesteld.

Artikel II-3: Recht op menselijke integriteit

1. Eenieder heeft recht op lichamelijke en geestelijke integriteit.
2. In het kader van de geneeskunde en de biologie moeten met name worden nageleefd:
 - a) de vrije en geïnformeerde toestemming van de betrokkene, volgens de bij de wet bepaalde regels,
 - b) het verbod van eugenetische praktijken, met name die welke selectie van personen tot doel hebben,
 - c) het verbod om het menselijk lichaam en bestanddelen daarvan als zodanig als bron van financieel voordeel aan te wenden,
 - d) het verbod van het reproductief klonen van mensen.

Artikel II-4: Verbod van folteringen en van onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen

Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

Artikel II-5: Verbod van slavernij en dwangarbeid

1. Niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden.
2. Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten.
3. Mensenhandel is verboden.

TITEL II: VRIJHEDEN

Artikel II-6: Recht op vrijheid en veiligheid

Eenieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon.

Artikel II-7: Eerbiediging van het privé-leven en het familie- en gezinsleven

Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn communicatie.

Artikel II-8: Bescherming van persoonsgegevens

1. Eenieder heeft recht op bescherming van de hem betreffende persoonsgegevens.
2. Deze gegevens moeten eerlijk worden verwerkt, voor bepaalde doeleinden en met toestemming van de betrokkene of op basis van een andere gerechtvaardigde grondslag waarin de wet voorziet. Eenieder heeft recht op toegang tot de over hem verzamelde gegevens en op rectificatie daarvan.
3. Een onafhankelijke autoriteit ziet toe op de naleving van deze regels.

Artikel II-9: Recht te huwen en recht een gezin te stichten

Het recht te huwen en het recht een gezin te stichten worden gewaarborgd volgens de nationale wetten die de uitoefening van deze rechten beheersen.

Artikel II-10: Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé, zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.
2. Het recht op dienstweigering op grond van gewetensbezwaren wordt erkend volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen.

Artikel II-11: Vrijheid van meningsuiting en van informatie

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.
2. De vrijheid en de pluriformiteit van de media worden geëerbiedigd.

Artikel II-12: Vrijheid van vergadering en vereniging

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging op alle niveaus, met name op politiek, vakverenigings- en maatschappelijk gebied, hetgeen het recht van eenieder omvat om met anderen vakverenigingen op te richten en zich erbij aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.
2. Politieke partijen op het niveau van de Unie dragen bij tot de uiting van de politieke wil van de burgers van de Unie.

Artikel II-13: Vrijheid van kunsten en wetenschappen

De kunsten en het wetenschappelijk onderzoek zijn vrij. De academische vrijheid wordt geëerbiedigd.

Artikel II-14: Recht op onderwijs

1. Eenieder heeft recht op onderwijs, alsmede op toegang tot beroepsopleiding en bijscholing.
2. Dit recht houdt de mogelijkheid in om het verplichte onderwijs kosteloos te volgen.
3. De vrijheid om instellingen voor onderwijs op te richten met inachtneming van de democratische beginselen en het recht van de ouders om zich voor hun kinderen te verzekeren van het onderwijs en de opvoeding die overeenstemmen met hun godsdienstige, levensbeschouwelijke en opvoedkundige overtuigingen, worden geëerbiedigd volgens de nationale wetten die de uitoefening ervan beheersen.

Artikel II-15: Vrijheid van beroep en recht om te werken

1. Eenieder heeft het recht te werken en een vrijelijk gekozen of aanvaard beroep uit te oefenen.
2. Iedere burger van de Unie is vrij om werk te zoeken, te werken, zich te vestigen of diensten te verrichten in iedere lidstaat.
3. Onderdanen van derde landen die op het grondgebied van de lidstaten mogen werken, hebben recht op arbeidsvoorwaarden die gelijkwaardig zijn aan die welke de burgers van de Unie genieten.

Artikel II-16: Vrijheid van ondernemerschap

De vrijheid van ondernemerschap wordt erkend overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.

Artikel II-17: Recht op eigendom

1. Eenieder heeft het recht de goederen die hij rechtmatig heeft verkregen, in eigendom te bezitten, te gebruiken, erover te beschikken en te vermaken. Aan niemand mag zijn eigendom worden ontnomen, behalve in het algemeen belang in de gevallen en onder de voorwaarden waarin de wet voorziet en mits zijn verlies tijdig op billijke wijze wordt vergoed. Het gebruik van de goederen kan worden geregeld bij de wet voorzover het algemeen belang dit vereist.
2. Intellectuele eigendom is beschermd.

Artikel II-18: Recht op asiel

Het recht op asiel is gegarandeerd met inachtneming van de voorschriften van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 en het Protocol van 31 januari 1967 betreffende de status van vluchtelingen, en overeenkomstig de Grondwet.

Artikel II-19: Bescherming bij verwijdering, uitzetting en uitlevering

1. Collectieve uitzetting is verboden.
2. Niemand mag worden verwijderd of uitgezet naar dan wel uitgeleverd aan een staat waarin een ernstig risico bestaat dat hij aan de doodstraf, aan folteringen of aan andere onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen wordt onderworpen.

TITEL III: GELIJKHEID

Artikel II-20: Gelijkheid voor de wet

Eenieder is gelijk voor de wet.

Artikel II-21: Non-discriminatie

1. Elke discriminatie, met name op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuigingen, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, is verboden.
2. Binnen de werkingssfeer van de Grondwet en onverminderd de bijzondere bepalingen ervan, is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

Artikel II-22: Culturele, godsdienstige en taalkundige verscheidenheid

De Unie eerbiedigt de culturele, godsdienstige en taalkundige verscheidenheid.

Artikel II-23: Gelijkheid van mannen en vrouwen

De gelijkheid van mannen en vrouwen moet worden gewaarborgd op alle gebieden, met inbegrip van werkgelegenheid, beroep en beloning.

Het beginsel van gelijkheid belet niet dat maatregelen gehandhaafd of genomen worden waarbij specifieke voordelen worden ingesteld ten voordele van het ondervertegenwoordigde geslacht.

Artikel II-24: Rechten van het kind

1. Kinderen hebben recht op de bescherming en de zorg die nodig zijn voor hun welzijn. Zij mogen vrijelijk hun mening uiten. Aan hun mening in aangelegenheden die hen betreffen, wordt passend belang gehecht in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid.
2. Bij alle handelingen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden verricht door overheidsinstanties of particuliere instellingen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
3. Ieder kind heeft er recht op, regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders te onderhouden, tenzij dit tegen zijn belangen indruist.

Artikel II-25: Rechten van ouderen

De Unie erkent en eerbiedigt het recht van ouderen om een waardig en zelfstandig leven te leiden en om aan het maatschappelijk en cultureel leven deel te nemen.

Artikel II-26: Integratie van personen met een handicap

De Unie erkent en eerbiedigt het recht van personen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen.

TITEL IV: SOLIDARITEIT

Artikel II-27: Recht op informatie en raadpleging van de werknemers binnen de onderneming

De werknemers of hun vertegenwoordigers moeten zekerheid krijgen dat zij op de passende niveaus tijdig worden geïnformeerd en geraadpleegd, in de gevallen en onder de voorwaarden waarin het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken voorzien.

Artikel II-28: Recht op collectieve onderhandelingen en collectieve actie

De werkgevers en werknemers of hun respectieve organisaties hebben, overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken, het recht om op de passende niveaus collectief te onderhandelen en collectieve arbeidsovereenkomsten te sluiten, alsmede om, in geval van belangenconflicten, collectieve acties te ondernemen ter verdediging van hun belangen, met inbegrip van staking.

Artikel II-29: Recht op toegang tot arbeidsbemiddeling

Eenieder heeft recht op toegang tot gratis arbeidsbemiddeling.

Artikel II-30: Bescherming bij kennelijk onredelijk ontslag

Iedere werknemer heeft recht op bescherming tegen kennelijk onredelijk ontslag overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.

Artikel II-31: Rechtvaardige en billijke arbeidsomstandigheden en -voorwaarden

1. Iedere werknemer heeft recht op gezonde, veilige en waardige arbeidsomstandigheden.
2. Iedere werknemer heeft recht op een beperking van de maximumarbeidsduur en op dagelijkse en wekelijkse rusttijden, alsmede op een jaarlijkse vakantie met behoud van loon.

Artikel II-32: Verbod van kinderarbeid en bescherming van jongeren op het werk

Kinderarbeid is verboden. De minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces mag niet lager zijn dan de leeftijd waarop de leerplicht ophoudt, onverminderd voor jongeren gunstiger regels en behoudens beperkte afwijkingen.

Werkende jongeren moeten arbeidsvoorwaarden krijgen die aangepast zijn aan hun leeftijd en moeten worden beschermd tegen economische uitbuiting en tegen elke arbeid die hun veiligheid, gezondheid, lichamelijke, geestelijke, morele of maatschappelijke ontwikkeling kan schaden of hun opvoeding in gevaar kan brengen.

Artikel II-33: Gezins- en beroepsleven

1. Het gezin geniet bescherming op juridisch, economisch en sociaal vlak.
2. Teneinde beroep en gezin te kunnen combineren, heeft eenieder recht op bescherming tegen ontslag om een reden die verband houdt met moederschap, alsmede recht op betaald moederschapsverlof en recht op ouderschapsverlof na de geboorte of de adoptie van een kind.

Artikel II-34: Sociale zekerheid en sociale bijstand

1. De Unie erkent en eerbiedigt het recht op toegang tot socialezekerheidsvoorzieningen en sociale diensten die bescherming bieden in gevallen zoals moederschap, ziekte, arbeidsongevallen, afhankelijkheid of ouderdom, alsmede bij verlies van arbeid, onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden.
2. Eenieder die legaal in de Unie verblijft en zich daar legaal verplaatst, heeft recht op socialezekerheidsvoorzieningen en sociale voordelen overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.
3. Om sociale uitsluiting en armoede te bestrijden, erkent en eerbiedigt de Unie het recht op sociale bijstand en op bijstand ten behoeve van huisvesting, teneinde al diegenen die niet over voldoende middelen beschikken een waardig bestaan te verzekeren, onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden.

Artikel II-35: Gezondheidszorg

Eenieder heeft recht op toegang tot preventieve gezondheidszorg en op medische verzorging onder de door de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden. Bij de vaststelling en uitvoering van het beleid en de maatregelen van de Unie wordt een hoog niveau van bescherming van de menselijke gezondheid gewaarborgd.

Artikel II-36: Toegang tot diensten van algemeen economisch belang

De Unie erkent en eerbiedigt de toegang tot diensten van algemeen economisch belang zoals deze is geregeld in de nationale wetgevingen en praktijken, overeenkomstig de Grondwet, teneinde de sociale en territoriale samenhang van de Unie te bevorderen.

Artikel II-37: Milieubescherming

Een hoog niveau van milieubescherming en de verbetering van de kwaliteit van het milieu moeten in het beleid van de Unie worden geïntegreerd en overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling worden gewaarborgd.

Artikel II-38: Consumentenbescherming

In het beleid van de Unie wordt zorg gedragen voor een hoog niveau van consumentenbescherming.

TITEL V: BURGERSCHAP

Artikel II-39: Actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement

1. Iedere burger van de Unie heeft het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in de lidstaat waar hij verblijf houdt, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat.
2. De leden van het Europees Parlement worden gekozen door middel van rechtstreekse, vrije en geheime algemene verkiezingen.

Artikel II-40: Actief en passief kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezingen

Iedere burger van de Unie heeft het actief en passief kiesrecht bij gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar hij verblijf houdt, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat.

Artikel II-41: Recht op behoorlijk bestuur

1. Eenieder heeft er recht op dat zijn zaken onpartijdig, billijk en binnen een redelijke termijn door de instellingen, organen en agentschappen van de Unie worden behandeld.
2. Dit recht behelst met name:
 - a) het recht van eenieder te worden gehoord voordat jegens hem een voor hem nadelige individuele maatregel wordt genomen,
 - b) het recht van eenieder om inzage te krijgen tot het dossier hem betreffende, met inachtneming van het gerechtvaardigde belang van de vertrouwelijkheid en het beroeps- en het zakengeheim,
 - c) de plicht van de betrokken instanties om hun beslissingen met redenen te omkleden.
3. Eenieder heeft recht op vergoeding door de Unie van de schade die door haar instellingen of haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies is veroorzaakt, overeenkomstig de algemene beginselen die de rechtsstelsels der lidstaten gemeen hebben.
4. Eenieder kan zich in een van de talen van de Grondwet tot de instellingen van de Unie wenden en moet ook in die taal antwoord krijgen.

Artikel II-42: Recht op toegang tot documenten

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft recht op toegang tot documenten van de instellingen, organen en agent-schappen van de Unie, ongeacht de vorm waarin deze worden geproduceerd.

Artikel II-43: Europees Ombudsman

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht zich tot de Europese ombudsman te wenden over gevallen van wanbeheer bij het optreden van de instellingen, organen of agentschappen van de Unie, met uitzondering van het Europees Hof van Justitie en de Rechtbank van de Europese Unie bij de uitoefening van hun gerechtelijke taak.

Artikel II-44: Recht van petitie

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht een verzoekschrift tot het Europees Parlement te richten.

Artikel II-45: Vrijheid van verkeer en van verblijf

1. Iedere burger van de Unie heeft het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te verplaatsen en er vrij te verblijven.
2. De vrijheid van verkeer en van verblijf kan overeenkomstig de Grondwet worden toegekend aan onderdanen van derde landen die legaal op het grondgebied van een lidstaat verblijven.

Artikel II-46: Diplomatieke en consulaire bescherming

Iedere burger van de Unie geniet op het grondgebied van derde landen waar de lidstaat waarvan hij onderdaan is, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van iedere andere lidstaat, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat.

TITEL VI: RECHTSPLEGING

Artikel II-47: Recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht

Eenieder wiens door het recht van de Unie gewaarborgde rechten en vrijheden zijn geschonden, heeft recht op een doeltreffende voorziening in rechte, met inachtneming van de in dit artikel gestelde voorwaarden.

Eenieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld. Eenieder heeft de mogelijkheid zich te laten adviseren, verdedigen en vertegenwoordigen.

Rechtsbijstand wordt verleend aan diegenen die niet over toereikende financiële middelen beschikken, voorzover die bijstand noodzakelijk is om de daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen.

Artikel II-48: Vermoeden van onschuld en rechten van de verdediging

1. Eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.
2. Aan eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt de eerbiediging van de rechten van de verdediging gegarandeerd.

Artikel II-49: Legaliteitsbeginsel en evenredigheidsbeginsel inzake delicten en straffen

1. Niemand mag worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien de wet na het begaan van het strafbare feit in een lichtere straf voorziet, dan is die van toepassing.
2. Dit artikel staat niet de berechting en bestraffing in de weg van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten dat ten tijde van het handelen of nalaten een misdrijf was volgens de door de volkerengemeenschap erkende algemene beginselen.
3. De zwaarte van de straf mag niet onevenredig zijn aan het strafbare feit.

Artikel II-50: Recht om niet tweemaal in een strafrechtelijke procedure voor hetzelfde delict te worden berecht of gestraft

Niemand wordt opnieuw berecht of gestraft in een strafrechtelijke procedure voor een strafbaar feit waarvoor hij in de Unie reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld overeenkomstig de wet.

TITEL VII: ALGEMENE BEPALINGEN VOOR DE INTERPRETATIE EN DE TOEPASSING VAN HET HANDVEST

Artikel II-51: Werkingssfeer

1. De bepalingen van dit Handvest zijn gericht tot de instellingen, organen en agentschappen van de Unie met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel en tot de lidstaten, uitsluitend wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen. Derhalve eerbiedigen zij de rechten, leven zij de beginselen na en bevorderen zij de toepassing ervan, overeenkomstig hun respectieve bevoegdheden en met inachtneming van de beperkingen van de bevoegdheden zoals deze in de andere delen van de Grondwet aan de Unie worden verleend.
2. Dit Handvest breidt het toepassingsgebied van het recht van de Unie niet verder uit dan de bevoegdheden van de Unie reiken en schept geen nieuwe bevoegdheden of taken voor de Unie en wijzigt de in de andere delen van de Grondwet neergelegde bevoegdheden en taken niet.

Artikel II-52: Reikwijdte en uitlegging van de gewaarborgde rechten en beginselen

1. Beperkingen op de uitoefening van de in dit Handvest erkende rechten en vrijheden moeten bij wet worden gesteld en de wezenlijke inhoud van die rechten en vrijheden eerbiedigen. Met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel kunnen alleen beperkingen worden gesteld, indien zij noodzakelijk zijn en daadwerkelijk aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang of aan de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen beantwoorden.
2. De door dit Handvest erkende rechten die worden beschreven in andere delen van de Grondwet, worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen welke door de desbetreffende delen zijn gesteld.
3. Voorzover dit Handvest rechten bevat die corresponderen met rechten welke zijn gegarandeerd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zijn de inhoud en reikwijdte ervan dezelfde als die welke er door genoemd verdrag aan worden toegekend. Deze bepaling verhindert niet dat het recht van de Unie een ruimere bescherming biedt.
4. Voorzover dit Handvest grondrechten erkent zoals die voortvloeien uit de gemeenschappelijke constitutionele tradities van de lidstaten, worden die rechten in overeenstemming met die tradities uitgelegd.
5. Aan bepalingen van dit Handvest die beginselen bevatten, mag uitvoering worden gegeven bij wetgevings- en uitvoeringshandelingen die worden vastgesteld door instellingen en organen van de Unie, en bij handelingen van de lidstaten wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen, in de uitoefening van hun respectieve bevoegdheid. De rechterlijke bevoegdheid ten aanzien van die bepalingen blijft beperkt tot de uitlegging van genoemde handelingen en de toetsing van de rechtsgeldigheid ervan.
6. Er wordt rekening gehouden met de nationale wetgevingen en praktijken zoals bedoeld in dit Handvest.

Artikel II-53: Beschermingsniveau

Geen der bepalingen van dit Handvest mag worden uitgelegd als zou zij een beperking vormen van of afbreuk doen aan de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden welke binnen hun respectieve werkingssferen worden erkend door het recht van de Unie, het internationaal recht en de internationale overeenkomsten waarbij de Unie of alle lidstaten partij zijn, met name het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede door de grondwetten van de lidstaten.

Artikel II-54: Verbod van misbruik van recht

Geen der bepalingen van dit Handvest mag worden uitgelegd als zou zij het recht inhouden enige activiteit aan de dag te leggen of enige daad te verrichten met als doel de rechten of vrijheden die in dit Handvest zijn erkend, teniet te doen of de rechten en vrijheden verdergaand te beperken dan door dit Handvest is toegestaan.

PROTOCOL BETREFFENDE DE ROL VAN DE NATIONALE PARLEMENTEN IN DE EUROPESE UNIE

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN,

ERAAN HERINNEREND dat de wijze waarop de afzonderlijke nationale parlementen de controle uitoefenen op hun eigen regering met betrekking tot de activiteiten van de Unie, valt onder de eigen constitutionele inrichting en praktijk van de lidstaten,

GELEID DOOR DE WENS om evenwel een grotere betrokkenheid van de nationale parlementen bij de activiteiten van de Europese Unie te stimuleren en hun betere mogelijkheden te bieden om hun zienswijze te uiten over de wetgevingsvoorstellen en over andere aangelegenheden die voor hen van bijzonder belang kunnen zijn,

HEBBEN OVEREENSTEMMING BEREIKT omtrent de volgende bepalingen, die aan de Grondwet worden gehecht:

I. Informatie voor de nationale parlementen van de lidstaten

1. Alle discussiedocumenten van de Commissie (groenboeken, witboeken en mededelingen) worden bij hun publicatie rechtstreeks door de Commissie aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden. Tevens zendt de Commissie het jaarlijkse wetgevingsprogramma en alle andere wetgevingsvoorstellen en teksten met betrekking tot beleidsstrategie die zij eventueel indient bij het Europees Parlement en de Raad van Ministers, tegelijkertijd toe aan de nationale parlementen van de lidstaten.
2. Alle tot het Europees Parlement en de Raad van Ministers gerichte wetgevingsvoorstellen worden tegelijkertijd aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.

3. De nationale parlementen van de lidstaten kunnen de voorzitter van het Europees Parlement, van de Raad van Ministers en van de Commissie een met redenen omkleed advies toezenden betreffende de overeenstemming van een wetgevingsvoorstel met het subsidiariteitsbeginsel, volgens de procedure van het protocol betreffende de toepassing van het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel.
4. Er dient een periode van zes weken te verstrijken tussen het ogenblik waarop een wetgevingsvoorstel door de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de nationale parlementen van de lidstaten in de officiële talen van de Europese Unie beschikbaar wordt gesteld, en de datum waarop het met het oog op de vaststelling ervan of op de vaststelling van een standpunt in het kader van een wetgevingsprocedure op de agenda van de Raad van Ministers wordt geplaatst, behoudens uitzonderingen vanwege de urgentie van de zaak, waarvoor de redenen in de handeling of het standpunt van de Raad van Ministers moeten worden aangegeven. Behalve in naar behoren gemotiveerde dringende gevallen kan tijdens deze zes weken niet worden vastgesteld dat er over een wetgevingsvoorstel een akkoord bestaat. Tussen de plaatsing van een voorstel op de agenda van de Raad van Ministers en de vaststelling van diens standpunt moeten tien dagen verstrijken.
5. De agenda's en de resultaten van de Raadszittingen, daaronder begrepen de notulen van de Raadszittingen waarin over wetgevingsvoorstellen is beraadslaagd, worden rechtstreeks meegedeeld aan de nationale parlementen van de lidstaten, tegelijkertijd met de toezending aan de regeringen van de lidstaten.
6. Wanneer de Europese Raad artikel I-24, lid 4, eerste alinea, van de Grondwet wil toepassen worden de nationale parlementen op de hoogte gebracht voordat een beslissing wordt genomen.

Wanneer de Europese Raad artikel I-24, lid 4, eerste alinea, wil toepassen worden de nationale parlementen ten minste vier maanden voordat een beslissing wordt genomen, op de hoogte gebracht.

7. De Rekenkamer zendt haar jaarverslag ter informatie toe aan de nationale parlementen van de lidstaten, tegelijkertijd met de toezending ervan aan het Europees Parlement en de Raad van Ministers.
8. Betreft het nationale parlementen met een tweekamerstelsel, dan gelden deze bepalingen voor beide kamers.

II. Samenwerking tussen parlementen

9. Het Europees Parlement en de nationale parlementen onderzoeken samen hoe binnen de Europese Unie de samenwerking tussen de verschillende parlementen op efficiënte en regelmatige wijze georganiseerd en gestimuleerd kan worden.
10. De Conferentie van commissies voor Europese aangelegenheden kan elke door haar passend geachte bijdrage ter attentie van het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Commissie leveren. Deze Conferentie bevordert voorts de uitwisseling van informatie en beste praktijken tussen de parlementen van de lidstaten en het Europees Parlement, alsook tussen hun respectieve gespecialiseerde commissies. De Conferentie kan ook interparlementaire conferenties over specifieke onderwerpen organiseren, met name om vraagstukken op het gebied van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid en het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid te bespreken. De bijdragen van de Conferentie binden de nationale parlementen niet en laten hun standpunt onverlet.

PROTOCOL BETREFFENDE DE TOEPASSING VAN DE BEGINSELEN VAN SUBSIDIARITEIT EN EVENREDIGHEID

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN,

GELEID DOOR DE WENS ervoor te zorgen dat besluiten zo dicht mogelijk bij de burgers van de Unie worden genomen;

VASTBESLOTEN de voorwaarden vast te stellen voor de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid van artikel I-9 van de Grondwet en een systeem in te stellen voor toezicht op de toepassing van deze beginselen door de Instellingen;

HEBBEN OVEREENSTEMMING BEREIKT omtrent de volgende bepalingen, die aan de Grondwet worden gehecht:

1. Elke Instelling draagt er voortdurend zorg voor dat het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel van artikel I-9 van de Grondwet in acht worden genomen.
2. Alvorens een wetgevingshandeling voor te stellen, gaat de Commissie over tot brede raadplegingen. Dit overleg moet, waar nodig, rekening houden met de regionale en lokale dimensie van het beoogde optreden. In buitengewoon dringende gevallen gaat de Commissie niet over tot raadpleging. Zij motiveert haar beslissing in haar voorstel.
3. De Commissie zendt haar wetgevingsvoorstellen en gewijzigde voorstellen gelijktijdig toe aan de nationale parlementen van de lidstaten en aan de wetgever van de Unie. De wetgevingsresoluties van het Europees Parlement en de standpunten van de Raad van Ministers worden, zodra zij zijn aangenomen of vastgesteld, door de betrokken instelling aan de nationale parlementen van de lidstaten toegezonden.

4. De Commissie motiveert haar voorstel in het licht van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid. Aan elk wetgevingsvoorstel wordt een subsidiariteits- en evenredigheidsmemorandum gehecht, met een uitgebreide toelichting van de elementen op basis waarvan de naleving van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid kan worden beoordeeld. Dat memorandum moet elementen bevatten waarmee de financiële gevolgen van het voorstel kunnen worden beoordeeld, alsook - in het geval van een kaderwet - het effect ervan op de door de lidstaten vast te stellen regelgeving, inclusief - waar toepasselijk - de regionale regelgeving. De redenen voor de conclusie dat een doelstelling van de Unie beter bereikt kan worden door de Unie moeten met kwalitatieve of, zo mogelijk, kwantitatieve indicatoren worden gestaafd. De Commissie houdt er rekening mee dat alle, financiële of administratieve, lasten voor de Unie, de nationale regeringen, de regionale of lokale overheden, het bedrijfsleven en de burgers tot een minimum moeten worden beperkt en in verhouding moeten staan tot het te bereiken doel.
5. De nationale parlementen van de lidstaten of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement kunnen binnen een termijn van zes weken vanaf de datum van toezending van het wetgevingsvoorstel van de Commissie, aan de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Commissie een gemotiveerd advies toezenden over de redenen waarom zij menen dat het betrokken voorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel. De nationale parlementen of afzonderlijke kamers van een nationaal parlement raadplegen, waar van toepassing, de regionale parlementen met wetgevingsbevoegdheid.
6. Het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Commissie houden rekening met de gemotiveerde adviezen die de nationale parlementen van de lidstaten of een kamer van die parlementen tot hen richten.

De nationale parlementen van de lidstaten met een parlementair éénkamerstelsel beschikken over twee stemmen, en de afzonderlijke kamers in een parlementair tweekamerstelsel over één stem.

Indien gemotiveerde adviezen waarin wordt gesteld dat een Commissievoorstel niet strookt met het subsidiariteitsbeginsel, ten minste eenderde van alle stemmen van de nationale parlementen van de lidstaten en van de afzonderlijke kamers van de nationale parlementen vertegenwoordigen, moet de Commissie haar voorstel opnieuw bezien. Deze drempel bedraagt ten minste eenvierde van alle stemmen indien het een voorstel van de Commissie betreft of een initiatief van een groep lidstaten in het kader van artikel III-160 van de Grondwet, betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid.

Op grond van die heroverweging kan de Commissie besluiten haar voorstel te handhaven, te wijzigen of in te trekken. De Commissie motiveert haar besluit.

7. Het Hof van Justitie is bevoegd kennis te nemen van elk beroep wegens schending door een wetgevingshandeling van het subsidiariteitsbeginsel, dat op de wijze als aangegeven in artikel III-266 van de Grondwet wordt ingesteld door de lidstaten, of door de lidstaten in overeenstemming met de nationale rechtsorde wordt toegezonden namens hun nationaal parlement of een kamer van dat parlement.

Uit hoofde van ditzelfde artikel van de Grondwet kan ook het Comité van de Regio's een dergelijk beroep instellen ten aanzien van wetgevingshandelingen voor de vaststelling waarvan het krachtens de Grondwet moet worden geraadpleegd.

8. De Commissie brengt jaarlijks aan de Europese Raad, het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de nationale parlementen van de lidstaten verslag uit over de toepassing van artikel I-9 van de Grondwet. Dit jaarverslag wordt ook aan het Comité van de Regio's en aan het Economisch en Sociaal Comité toegezonden.

**PROTOCOL INZAKE DE VERTEGENWOORDIGING VAN DE BURGERS
IN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE STEMMEWEGING
IN DE EUROPESE RAAD EN DE RAAD VAN MINISTERS**

DE HOGE VERDRAGSLUITENDE PARTIJEN,

HEBBEN de volgende bepalingen VASTGESTELD, die aan het Verdrag tot instelling van een Grondwet voor Europa worden gehecht:

ARTIKEL 1

Bepalingen betreffende het Europees Parlement

1. Voor de gehele zittingsperiode 2004-2009 bedoelde besluit, wordt het aantal in elke lidstaat gekozen vertegenwoordigers in het Europees Parlement als volgt vastgesteld:

België	24
Tsjechië	24
Denemarken	14
Duitsland	99
Estland	6
Griekenland	24
Spanje	54
Frankrijk	78
Ierland	13
Italië	78
Cyprus	6
Letland	9
Litouwen	13
Luxemburg	6
Hongarije	24
Malta	5
Nederland	27
Oostenrijk	18
Polen	54
Portugal	24
Slovenië	7
Slowakije	14
Finland	14
Zweden	19
Verenigd Koninkrijk	78

ARTIKEL 2

Bepalingen betreffende de weging van de stemmen in de Europese Raad en de Raad van Ministers

1. De volgende bepalingen zijn van kracht tot 1 november 2009, onverminderd artikel I-24 van de Grondwet.

Voor de besluiten van de Europese Raad en de Raad van Ministers waarvoor een gekwalificeerde meerderheid van stemmen vereist is, worden de stemmen van de leden als volgt gewogen:

België	12
Tsjechië	12
Denemarken	7
Duitsland	29
Estland	4
Griekenland	12
Spanje	27
Frankrijk	29
Ierland	7
Italië	29
Cyprus	4
Letland	4
Litouwen	7
Luxemburg	4
Hongarije	12
Malta	3
Nederland	13
Oostenrijk	10
Polen	27
Portugal	12
Slovenië	4
Slowakije	7
Finland	7
Zweden	10
Verenigd Koninkrijk	29

De besluiten komen tot stand, wanneer zij ten minste 232 stemmen hebben verkregen en de meerderheid van de leden voorstemt, indien zij krachtens de Grondwet moeten worden genomen op voorstel van de Commissie. In de overige gevallen komen de besluiten tot stand wanneer zij ten minste 232 stemmen hebben verkregen en ten minste tweederde van de leden voorstemmen.

Een lid van de Europese Raad of de Raad van Ministers kan verlangen dat wanneer de Europese Raad of de Raad van Ministers met gekwalificeerde meerderheid besluit, wordt nagegaan of de lidstaten welke die gekwalificeerde meerderheid vormen ten minste 62% van de totale bevolking van de Unie vertegenwoordigen. Indien blijkt dat niet aan deze voorwaarde is voldaan, is het besluit niet aangenomen.

2. Voor latere toetredingen wordt de in het vorige lid bedoelde drempel zo berekend dat de drempel van de in stemmen uitgedrukte gekwalificeerde meerderheid niet hoger ligt dan die welke volgt uit de tabel in de verklaring betreffende de uitbreiding van de Europese Unie, die opgenomen is in de slotakte van de Conferentie die het Verdrag van Nice heeft vastgesteld.

o

o o

VERKLARING

gehecht aan het Protocol inzake de vertegenwoordiging van de burgers in het Europees Parlement en de stemmenweging in de Europese Raad en de Raad van Ministers

Het gemeenschappelijk standpunt dat de lidstaten van de Europese Unie tijdens de conferenties betreffende de toetreding van Roemenië en/of Bulgarije tot de Europese Unie zullen innemen over de verdeling van de zetels in het Europees Parlement en de weging van de stemmen in de Europese Raad en de Raad van Ministers luidt als volgt. In geval van toetreding van Roemenië en/of Bulgarije tot de Europese Unie vóór de inwerkingtreding van het besluit van de Europese Raad als bedoeld in artikel I-19, lid 2, zal het aantal van hun verkozen vertegenwoordigers in het Europees Parlement worden berekend op basis van de respectieve getallen 33 en 17, gecorrigeerd volgens dezelfde formule als die waardoor het aantal vertegenwoordigers in het Europees Parlement van iedere lidstaat is bepaald, zoals vermeld in het Protocol inzake de vertegenwoordiging van de burgers in het Europees Parlement en de stemmenweging in de Raad van Ministers in bijlage III.

Het verdrag betreffende de toetreding tot de Europese Unie kan bepalen dat het aantal leden van het Europees Parlement in afwijking van artikel I-19, lid 2, van de Grondwet tijdelijk voor de resterende duur van de zittingsperiode 2004–2009 meer dan 736 kan bedragen.

Onverminderd artikel I-24, lid 2, van de Grondwet is de weging van de stemmen van Roemenië en Bulgarije in de Europese Raad en de Raad van Ministers tot 1 november 2009 respectievelijk 14 en 10. Bij iedere toetreding besluit de Raad van Ministers over de drempel als bedoeld in het Protocol inzake de vertegenwoordiging van de burgers in het Europees Parlement en de stemmenwieg in de Europese Raad en de Raad van Ministers.
